A HÉT

SZERKESZTI ÉS KIADJA

KISS JÓZSEF

XXII. évfolyam.

11. szám

A NEMZETI SZINHÁZ MELLETT

Pannonia-szálloda

BUDAPEST,
Rákóczi-ut 7. szám.

A HÉT

SZERKESZTŐSÉGE ÉS KIADÓHIVATALA

most

VIII., Népszinház-u. 22.

szám alatt van

MADARASSY-BECK MIKSA BÁRÓ

OHR MÁRIA (KRONFUSZ)

CSIPKE-, VEGYTISZTITÓ-, KELMEFESTŐ-, SZŐNYEG-
POROLÓ- ÉS SZŐRMEMEGŐVÓ GYÁRI INTÉZETE

BUDAPEST, VIII., BAROSS-U. 85.

Alapitva 1867. *Telefon 57-08.*

FIÓKOK:

V., Kecskeméti-utcza 14. sz.
V. kerület, Eskü-ut 6. szám.
VI., Harminczad-utcza 4. sz.
VI. ker., Andrássy-ut 16. sz.
VI. ker., Teréz-körut 39. sz.
VIII. ker., József-körut 2. sz.

Biztos megélhetést

biztosit **uri nőknek,** kevés tőkebefektetéssel **kézimunka- és előnyomdaüzlet,** ugy vidéken, mint Pesten, kit **szakmabeli oktatásban ingyen** részesitünk. — Kivánatra bővebb felvilágositással szolgál, Hungária Kézimunka Ipar, Vadas és Willheim VII., Akáczfa-utcza 59. Telefon 102 46.

:: A KRIEGNER-féle ::

„AKÁCZIA"-KRÉM

2—3 nap alatt minden arczot fehérré, simává s üdévé varázsol. Eltávolit szeplőt, májfoltot, mitesszert, pattanást, ránczokat stb. Teljesen ártalmatlan. — Ára **2** korona. — Hozzá

„AKÁCZIA"-SZAPPAN

kellemes illatu, tartós és üditő hatásu. Ára **1** kor.

:: A KRIEGNER-féle ::

„AKÁCZIA"-PUDER

megvéd a nap és szél befolyása és arcztisztátlanságok ellen. Ára **1** korona. Főraktár:

„KRIEGNER"-gyógyszertár

Budapest, VIII. ker., Kálvin-tér (Baross-u. sarok).

:: Postai szétküldés naponta. :: 2

ELŐKELŐ ITAL.

JAS. HENNESSY & Co., COGNAC

CSAK EREDETI TÖLTÉSÜ ÜVEGBEN

MOËT & CHANDON

legfelsőbb udvar és az arisztokrácia pezsgője.

Alakult 1743.

Vezérképviselet Weidman J. Bécs III.

Zoltán FÉLE CSUKAMÁJOLAJ

a legjobb, üvegje 2 korona a gyógyszertárakban.

Reggelizés előtt fél pohár

SCHMIDTHAUER-féle

Használata valódi áldás gyomorbajosok-nak és székszorulásban szenvedőknek.

Igmándi keserüviz

az elrontott gyomrot 2-3 óra alatt teljesen rendbe hozza.

Kis üveg 40 fill.
Nagy üveg 60 fill.

XXII. évfolyam. 1911. 11/1096. szám.

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
Egész évre ... ... kor. 20.—
Félévre ... ... » 10.—
Negyedévre ... ... » 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST,
VIII., Népszinház-utcza 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések felvétele ugyanott.

Budapest, márczius hó 12.

Krónika.

A parasztnábob.

— *márcz. 10.*

Hiszen ha nem volnék anarchista, akkor további felesleges habozások nélkül is tüstént bevallanám, hogy minden vagyon keletkezésének a módja ugyanaz, amivél Tóth József, az aradi parasztnábob gyarapitotta millióvá a hajdani Tóthok tizezreit. Nagy vagyont csupán munkával és szorgalommal csak az iskolakönyvekben gyüjtenek össze az emberek. A valóság szerint a vagyonosság módja vagy az, hogy az ember rablólovagok utódjává születik, de ez nagyon kevés emberrel történik meg, vagy pedig az, hogy kitünő uzsorásoknak válik az ivadékává, ami azonban még nehezebb mesterség.

Mondom, körülbelül ez volna a felfogásom a vagyongyüjtés módjairól, ha anarchista nem volnék. De mivel a jásziak és bokányiak és garamiak állandóan olyan sikeresen kompromittálnak most már mindennap minden őszinte és szabad gondolkozást, hogy az ember nem maradhat meg többé a régi hiténél és becsületes meggyőződésénél, tehát aki mégis pártot fogó lelkületü ember, az bizony ma már csak két mód között válogathat: vagy anarchistává válik, vagy pedig belép a kongregáczióba. És én elismerem, hogy a kolostor csendje még akkor is poétikusan szép valami, ha a piacz lármájára ránczigálják elő, de azért mégis, Isten tudja miért, a bombában és az egészen egyéni felforditásvágy erejében is érzek dallamot, jövőt és inkább választom az anarchizmust, mint a kongregácziót. Ámbár ma már kétségtelen, hogy a jezsuitizmus is őszintébb és becsületesebb, mint a választójogbolonditók éhbérrongyon gyült hada.

Marad tehát az anarchia, és a tiszta anarchizmusnak be kell ismerni, hogy Tóth Józsefnek tökéletesen igaza volt, amikor az őseiről rámaradt ezreseket uzsorával hizlalta fel millióvá. Egészen a maga adott módjai és lehetőségei szerint járt el és a saját individualitását tudta ugy értékesiteni, hogy keresztülgázoljon vele a mások, gazdaságilag vagy gondolkozásbelileg gyengébbek rendjén és tüdején.

Ámbár talán ez az aradi Tóth József nem is annyira individuum, mint inkább sajátosan felütköző tipus. Annak a félezer esztendőt elhibázott parasztnak a tipusa, amelyik most jön csak rá, hogy hiszen az urat nemcsak szolgálni kell, hanem ki is lehet rabolni. No, nem Dózsa Györgyre gondolok itt, nem is a franczia jacqueline vezetőire, hanem azokra az okos zsiványokra, akiknek pompás példáit szolgáltatta a magyar történet igazi belső, intim mivolta. No, most már azután megint nem arra a Patkó Pistára, Renkó Kálmánra, Oroszlán Palira gondolok, akik mind módos parasztgazdák voltak tulajdonképpen, de valami késői felismeréssel belátták, hogy paterna rura egzeczíroztatni az ökröket csak horácziusi időkben volt még jövedelmező és ehelyett inkább fejbeveregették az uraságokat és kirabolták a kastélyaikat. Igaz, hogy elhibázták a stilust abban, hogy a szegény embert sohasem bántották.

Ellenben, és itt van alighanem igazam, Tóth József keresztülgázolt a kamatlábaival szegényen és gazdagon egyaránt. Ő tehát annak a másik parasztfajtának a tipusa, a melyik azt mutatja, hogy okkal-móddal még ma is lehet a parasztból, a hajdan olyan boldog, mert gondtalan jobbágyból ur, sőt esetleg mágnás is. Nem az általános választójog révén, hanem az egyéni érvényesülés módján.

Sok, jelentékenyen több, mint ahogyan a kivándorlasztók akarnák elhitetni veletek, több milliomos paraszt van éppen Magyarországon, mint akár a gazdag parasztok klasszikus földjén, Angliának az agrárvidékein, Warwickshireben, Surreyben, Kentben. Néven nevezni éppen azokat gyülöletes dolog mindig, akiknek a beszéd érdekébe vág. Azért nem is irok nevet, hiszen mindnyájan emlékezhettek arra a két milliomos parasztcsaládra, amelyiknek az ivadékai ma már »arrivé« emberek, teljesen érvényesültek, sőt annyira közülünk valók már, hogy részben képviselők, részben egyéb skandalumok révén osztozkodnak az uri botrányokban. És két másik olyan nevet is tudnék emliteni, amely, ha nem is a mi szemünk előtt, de még csak az öregapáink szeme előtt nőtt parasztból mágnássá. Az egyiknek Budán, a másiknak Pesten van palotája, kőből épitett jelei annak, hogy még a parasztnak is igaza lehet, amint belátja azt az igazságot, hogy az oculus domini nemcsak akkor saginálja a bos-t, ha az csakugyan ökör, hanem akkor is, ha esetleg disznó, esetleg pedig pénz, mint ahogyan a Tóth József esetében van.

Egyáltalán nem látszik az őszintén világot meglátó gondolkozás előtt antipátikusnak a Tóth József uzsorás mivolta. Legfeljebb anakronizmus. Az pedig megbocsátható nemcsak Shakespearenek, hanem még a parasztnak is. Mert ha Tóth József véletlenül félezer évvel ezelőtt születik és akkor kezd el garázda gazdaságot, akkor ma nem gutaütésig elhizott tetemet nevel reá

magára a magatelhetetlen jólléttől, hanem olyan ivadékot, amelyik esetleg a főrendiházba is belejut, esetleg udvarképessé is válik, még akkor is, ha nem hadnagy.

Tóth Józsefnek tökéletesen igaza volt, amikor a tőle kitelő teljes energiával kihasználta és a maga szivelzsirosodásos jólétére forditotta azt a gazdasági helyzeti energiát, ami a rendelkezésére volt és aminek a felhasználása nem komiszság, hanem az életnek egyik letagadhatatlan, igaz, való megismerése.

Enrichissez vous, — ez az igazság, ez az a valóság, amivel Tóth József, a paraszt, ráczáfol a gazdaságról politikára átjátszott egyéni szabadságtörekvésekre és ezért van igaza Tóth Józsefnek. Bár nyilván uzsorás, mégsem tudnék követ vetni rá, mert az az eldobott kő oda hullana, ahol nála lelketlenebb és őszintétlenebb gazemberek használják ki a szegény ember szerencsétlenségét arra, hogy az éhbérekből palotákat épitsenek.

Paganel.

Parlamentaire.

Nem mondod már, hogy igy szeretsz, hogy ugy szeretsz...
hogy nélkülem már földönélő sem lehetsz.
Csak tudjuk egymást roppant föld és ár felett,
mint messzi harczba hurczolt messzi kábelek.

Közöttünk véres hirek és vészes jelek
pattannak el s mint ágyú torka: dörgenek.
S mi czövekelve fennen állunk, amidőn
vesztünk jelezzük reggel, vagy rossz éjidőn.

És száll a sok halott halálos hiradás
s mint harcz hevében: nem felel rá siratás.
Két sziv között egy mély, setétlő harczmező,
hol halni vágyó hadak vágtatnak elő.

Én már kidőlök ma-holnap s most üzenek:
rendeld: átokvitézeid ne üzzenek!
Tekints ki sátrad ablakán, ahol szivem
— mint százszor átlőtt lobogót — belengetem.

Somlyó Zoltán.

A trondhjemi herczeg kiséretében.

— Regény. —

Irta: **ANTAL SÁNDOR.** (5)

IX. Mária herczegnő.

Majdnem egész világosan megmondtam Hejmer herczegnek, hogy szeretem Máriát. Könnyen megérthette, de ugy tett, mintha nem hallaná. Valakinek el kellett mondanom és nincs senki, aki méltóbb lenne bizalmamra, mint Hejmer. Jobb barátom sohase volt és talán nem is lesz. Ruben derék, jó fiu volt, de müvészek sokkal inkább versenytársak, semhogy igazi barátai lehetnének egymásnak. Hejmer önzetlen, nemes barát, életem legnagyobb boldogságát neki fogom köszönhetni.

Megegyezésünkről sohase beszélünk egymással, de én nagyon gyakran gondolok rá. Most már világosan látom a Hejmér herczeg terveit. Látta, hogy az átlagosnál különb, elég érdekes ember vagyok, nagy müvésznek is tartott, ezért illő, eredeti módon valami müvészeti Nobel-dij félét akart nekem adni. Az a forma, ahogy a pénzt ideadta, különös volt, egy kissé meg is ijesztett, pedig a herczeg talán csak a saját zavarát akarta palástolni vele. A derék ember még a látszatát is el akarta kerülni annak, hogy nemes nagylelküséget gyakorol velem, a müvészettel szemben.

És nekem akkor sejtelmem se lehetett minderről, mert nem ismertem Hejmert. Azt hittem, hogy belém akar látni, hogy bonczolni akarja az agysejtjeimet, hogy tükrözni, elemezni fogja a lelkemet. Ostoba agyrém volt a félelmem, gyerekes tudatlanságból eredt a hitem. Nem ismertem addig urat, azért tartottam Hejmer herczegtől, azért sértegettem, gyanusitottam gondolataimban ezt a nagyszivü, kiváló embert.

De most már megnyilt a szemem, most már tudom, hogy ha Hejmer herczeg tényleg vizsgálni akarja a bensőmet, akkor is csak egy boldog ember lelkét akarja látni. Ezt pedig én nem róhatom fel neki. Ugy tesz, mintha elnézne érzelmi életem felett, — sokkal nemesebb, semhogy egyetlen szóval is profanizálja — de én tudom, azt akarja, hogy boldog legyek.

Alapjában ugyan még most se értem, hogy miért törődik olyan nagyon velem. Se ő nem elég öreg, se én nem vagyok elég fiatal ahhoz, hogy neki gyönyörüsége lehetne az én boldogságomban. Mikor Máriáról beszél, — ha ketten vagyunk, ő az egyetlen témánk — érzem, hogy állandóan az arczomat, a szememet figyeli. Sokszor olyasmiket is elmond a herczegnőről, amiket csak akkor hallanék szivesen, ha egy nő mondaná el. Talán ki akarja próbálni, hogy méltó vagyok-e hozzá. Nem, ez ostobaság, ilyesmire a trondhjemi herczeg nem gondol, én se akarok gondolni. Az is különös, hogy Mária egyre felőlem kérdezősködik, rólam beszél Hejmernek. Talán tudja Mária, talán rám ismert akkor, mikor kinyitotta a szemét? Bizom Hejmerben, de mégse akarom, hogy tudjon erről. Ha Mária tudja és nem szólt neki, ez jó jel számomra. Mária herczegnő azt akarja, hogy a kettőnk titka legyen.

Mikor a bronzba öntött kis fejet meglátta, ugy tapsolt Mária herczegnő, mint egy boldog gyermek. Nem akarta elhinni, hogy ő van olyan szép, hogy százszor, ezerszer szebb. Azután kért, hogy adjam neki, ő ugyis tudja, hogy neki csináltam. Sokáig komolyan, különösen nézett rám, nem ugy, mint másokra, nem ugy, mint Hejmer herczegre. Amig a trondhjemi herczeg a trónörökösnével beszélt, csak az enyém volt Mária. Csendesen mondta:

— Én tudom, hogy maga olyan szobrot csinálhat rólam, amilyet csak akar. Én éreztem, mikor maga engem mintázott, mikor maga elé idézett.

— Bocsásson meg, kegyelmes herczegnő...

— Dehogy, nem haragszom én érte, örülök én annak.

Most nagyon boldog lettem volna, ha nem érzem, hogy a Hejmer herczeg szeme rajtunk van.

— Mondja, — folytatta Mária herczegnő halkan — barátja magának a trondhjemi herczeg, vagy ellensége?

— Ugy hiszem, hogy barátom.

— Én nem tudom. De az biztos, hogy nekem mindig magáról beszél. Mindig. Eleinte gyülöltem is magát, mert észrevettem, hogy Hejmer herczeg mindenképpen azt akarja, hogy magával foglalkozzam, magára gondoljak. Olyan jól ismeri magát Hejmer herczeg? Mióta ismeri?

— Valami nagyon nem ismerhet, mindössze négyöt hónapja, hogy ismerjük egymást.

— Nem régebben? Az jó. Mondja, ugy-e, jó ember a herczeg, maga jó embernek tartja?

— Igen, én azt hiszem, egész biztosan gondolom, hogy nagyon jó ember.

— Sokat beszélget vele? Mondja, de igazán mondja meg, beszélgetnek maguk ketten rólam?

— Igen, vagyis inkább ő fensége beszél.

— Maga nem? Arra kérném, nagyon szeretném, ha megtenné: maga ne beszéljen rólam neki. Ne mondjon rólam semmit. Ugy-e, megigéri?

— Meg, kegyelmes herczegnő, megigérem, azonban nem értem...

— Megigérte, én nagyon bizom magában. Majd meglátja, hogy milyen nagyon bizom. Majd egy egész szobrot is fog csinálni rólam, de ugy, hogy én is lássam. Most már nem szabad tovább beszélgetnünk. Nekem nincsen anyám, se bátyám, van magának nővére?

— Van egy kedves kis hugom — feleltem meglepetten a váratlan kérdésre.

Odajött a trónörökös. Szerettem volna abban a pillanatban eljönni, hogy egyedül legyek, ha már nem lehetek vele együtt.

*

Mária, isteni, áldott szép gyermek!

Hát ez a szerelem? Szeretem Máriát és ő... hogy ő mit érez, arról fogalmam sincsen. Nem ugy néz rám, mint másra, nem ugy beszél hozzám, mint mással. Törődik velem, óv Hejmer herczegtől. Ez a szerelem? Nem ilyennek képzeltem. Mária talán még nem is tudja, hogy mi a szerelem. Az jó, hogy nem bizik Hejmerben, hogy nem szereti. Azt mondta az én kis Máriám, hogy Hejmer herczeg örökösen rólam beszél neki.

Azért beszél rólam, mert észrevette, hogy szeretem Máriát. És még azt kérdezi az az édes, naiv gyermek, hogy jó ember-e, barátom-e a trondhjemi herczeg? A legjobb ember, a legönzetlenebb barát.

Én nem is volnék képes ennyi, ilyen önzetlenségre, nem én. De a herczeg jobb ember, mint én, sokkal jobb.

Most igazán nem tudom, hogy mi is tesz olyan kimondhatatlan boldoggá. Hiszen Máriát tegnap is szerettem. Igaz, hogy ma együtt voltam vele, egészen közel voltam hozzá, de alig mertem ránézni. Ugy nem akartam ránézni, ahogy a többi nőkre szoktam. Nem akartam? Nem, nem mertem. Nem is tudom, mitől féltem, miért lett az a kis fehér, csipkébe öltözött lány olyan szentség előttem. Eddig nem volt hitem és most van. Van vallásom, van istenem, mennyországom.

Be szép a világ, be gyönyörü az élet! Milyen jó, hogy erős, egészséges, fiatal vagyok. Ha olyan lennék, mint amilyen a szegény Ruben volt, meg se tudtam volna menteni Máriát.

A Humle-tér egyik napos padján ülök, a Linné szobrával szemben, körülöttem pirosképü apró fiuk, lányok kergetik egymást. A szépruháju, egészséges, boldog gyermekek várat, alagutat, templomot épitenek, az öreg Linné mosolyog, mintha csak most szagolta volna meg a kezében levő virágot. A Linné virágjának árnyéka az arczomra esik és én érzem az illatát. Csodálatos, hogy a bronzvilág árnyékának ilyen illata van.

A többi padokon fiatal anyák, vén lányok, öreg párok ülnek. Mindenki boldog, mosolygó, jókedvü, mind a gyermekeket nézzük. Talán mind arra gondolunk, hogy ezekből az apró, szöszke lánykákból majd rugalmas testü, hosszu hajfonatu, sugár szüzek lesznek. A fiukból pedig szélesvállu, kemény nyaku, nyiltszavu legények. És amikor eljön a szent tavasz, mikor egy-egy ilyen legény összecsap egy szüzzel: uj apró, pirosképü gyerekek kerülnek majd a Linné barátságos szobra köré. Örökké fogunk élni és sohase lesz vége a világnak.

Eddig sohase volt még ilyen tiszta gyönyörüségem gyermekekben. Fiatal lányok pedig mindig elszomoritottak. Arra gondoltam, hogy más fogja élvezni testük nemes gyümölcsét. Mindig más, nem én.

Most akarom, kivánom, hogy mindenki boldog legyen, a föld egyetlen ritmusban reszkető közös rózsaágya legyen a párzó ifjuságnak Ugy is lesz, mert mindenki ezt kivánja, nemcsak én. A vén lányok is ujra vidámak, ujra hisznek, megint várják a lovagot, akinek késő ölelésére egyszerre felpattan féltett kincseskamrájuk érintetlen zárja és megnyilik, hogy befogadja az életet, a boldogságot.

A napsugárban fürdő öreg párok is mosolyognak, bizonyosan unokáikra gondolnak, vagy a saját gyermekkorukra.

Hátam mögött alig néhány méternyire a Királyi Könyvtár épülete áll. Magas, komoly falai között a nehéz, régi, tudós könyvekben él az igazság, hir, nagyság, de az élet meg az ifjuság el van temetve. Minden könyv elsuhant esztendőket, észre nem vett tavaszokat jelent és a nagy igazságokat pártában maradt szüzek fizették meg. Mindenki sajnálni, megsiratni való, aki most nem él.

Nagyon szépen süt a nap. Irni fogok haza, anyámnak, ő meg fog érteni, ő fog csak igazán megérteni engem. Tudom, ő is szeretné Máriát.

Olyan tisztának, gyöngédnek érzem magamat, mintha csak kis gyermek volnék, de egyuttal hihetetlen nagy erőt érzek magamban. Nemcsak érzem, hanem határozottan tudom, hogy müvész vagyok és csak akarnom kell, okvetlen nagyot fogok alkotni.

Mária, áldott vagy te az asszonyok között.

Különös, nem is tudom, hogy milyen szine van a Mária herczegnő szemének.

Szeretnék egyedül lenni Máriával, pedig lehet, hogy még beszélni se tudnék vele. Ugy nem beszélhetnék vele, mint a modellekkel, müvésznőkkel, vagy a többiekkel, másképp pedig én nem tudok beszélni. Valami igazság mégis csak van abban, amit a trondhjemi herczeg az urakról mondott. Én nem születtem arra, hogy Mária herczegnővel együtt legyek. Felesleges félelem, kár gondolni is rá: mi ketten Máriával sohase maradunk magunkra. Nem fogom megmondani neki, hogy szeretem.

Milyen boldog, szerencsés emberek is a költők. Egyetlen versben, néhány sor irásban elmondhatnak mindent, szépen, okosan. Szépen beszélhetnek, mert nagyon sok szép szó van és egy jó verset minden költő tud irni. Nem kell félnie, hogy elszólja magát, hogy többet mond, mint amennyit szeretne, hiszen nyolcztizenkét sorba sok izetlenség, vagy valami nagy ostobaság nem is fér.

Szerencse, hogy a nagy költők rendszerint magános, társ nélkül való emberek, ha nem igy volna, őrizni kellene őket. El kellene szigetelni őket a nőktől, mert nekünk, a többi férfiaknak, csak a salak jutna, vagy az elhasznált, eldobott, megunt holmi. Jó, hogy a nagy költők korán vénülnek és maguk szigetelik el magukat.

Szeretnék valami magasztosat alkotni, olyasmit, aminek csak egy jelentése volna, ami méltó volna Máriához. Szóval ugyse mondhatom meg neki, hogy szeretem. Nem mintha bátorságom nem volna hozzá, hanem azért, mert nem tudom, hogy mi fog következni azután. Hiszen semmit se kivánhatok én Mária herczegnőtől, még ha mellette vagyok is, csak kétségbeejtő

messzeség van közöttünk. Pedig mind a ketten fiatalok vagyunk, mindaketten élünk, ő nő, én meg férfi vagyok. És mégis, őrültség rá gondolni is. Mária nem nő, hanem herczegnő. Ez nagy, szomoru különbség. Én csak férfi vagyok, ő meg herczegnő.

Mit is akarok én tőle? Nem akarok én semmit, csak látni, hallani akarom, csak közel akarok lenni hozzá.

Mária megengedte, hogy elképzeljem, magam elé idézzem őt, de nem merem megtenni. Félek magamtól, félek, hogy Mária megérez mindent.

*

Valahányszor Södermalmban, a déli városban járok, mindig ugy képzelem, hogy ilyen lehet Buda is. Négy esztendeig laktam Pesten, de sohase jutottam tul a Halászbástyán. Ilyen lehet Buda, csak talán még csendesebb és sokkal öregebb.

Elégedetlen, rosszkedvü vagyok, napok óta nem beszéltem emberrel. Az utczán mindenkivel összeütközöm, nem is nagyon kerülök ki senkit. Párisban már legalább tiz lovagias ügyet szereztem volna a könyökömmel, de ezek a svédek türelmesek, szelidek. Pedig be' szeretnék valakivel összetüzni.

A trondhjemi herczeget kerülöm, nem akarok vele találkozni, szégyellem magamat előtte. Amióta Mária herczegnővel beszéltem, megint kételkedem Hejmerben. Pedig nyilvánvaló, hogy oktalan és hálátlan az észjárásom. Legjobban az bánt, hogy hálával tartozom Hejmer herczegnek, sokszor kivánom, hogy bár sohase találkoztam volna vele. Más is jobban szereti az adósait, mint a hitelezőit.

Eszembe jutott régi tanárom, az öreg Arvid Gunnarson, az ő mütermébe indultam, csakhogy barátságos arczot lássak, hogy jókedvü ember hangját halljam. Biztos voltam benne, hogy munkában találom az öreget, és ugy is történt. Megölelt, meg is csókolt és azután kért, hogy segitsek neki. Ha a legfiatalabb müvésznövendék keresi is fel az öreget, azt is megkéri, hegy segitsen neki. Más, kisebb müvész azzal kezdi a beszédet, hogy: maga, barátom, még nagyon fiatal, ellenben Gunnarson, akinél többet nem tud senki, minden látogatóját megtiszteli azzal, hogy tanácsot kér tőle.

— Kut lesz belőle, fiam, látom, hogy hirdetési oszlopnak nézted. Kut lesz Umeában, egész az északi sark mellett, vagyis befagyott kut lesz. De nem itt fagy be, afelől nyugodt lehetsz. Az umeai magisztrátus azt kivánja, hogy két medve, meg egy szüz leány legyen rajta. A medve az semmi, van a Skansenben, de honnan vegyek szüz leányt? Azok jámbor bácsik, azt képzelik, hogy itt Stockholmban minden utczaszegleten csomóstól állanak a szüzek. Nézd meg csak ezt a kis lányt, ez megfelel az umeai magisztrátus igényeinek... állj csak fel, Dika lelkem. Na, mit szólsz hozzá? Mi? Ugy-e, jobban szeretnéd az ágyadban látni, mint a kut tetején?

Barátságosan oldalba bökött és a modell állványához tolt az öreg.

Formás, jóképü parasztlány, sokkal büszkébb, semhogy szégyenkeznék. Szüzi szép hasa van, a melle kicsi, álló. Nem is hittem volna, hogy ilyen fejlett, széles csipőjü nőnek csak akkora melle van. A bokája szép, csak a lábszára vastag. Hátulról talán még szebb. Csendes lejtésü, tojásdad fara van, olyan üde és hamvas, mintha még sohase ült volna rá. Ritkaság az ilyen modell. Most értem, hogy miért oly természetesek a mester aktjai.

— Tudod, fiam, nagy különbség van a levetkőzött nő meg a meztelen nő között. Dika már egy hete itt lakik nálam, mindig meztelenül jár, most már el is felejtette, hogy mire való a ruha, azért ilyen a teste. De nehogy másnak eláruld ezt a fogást, mert elveszed a kenyeremet.

Alig hogy elfordultunk, a lány minden engedelem nélkül átment a szomszéd szobába.

— Menyasszony a kicsike, — mondta a mester nevetve — eleinte le akart ütni a vőlegénye, de mikor meglátta a ránczos pofámat, rögtön megbékült velem. Veled nem békült volna meg ilyen könnyen. Láttam a lovaskozákod képét, jó munka. Mit csinálsz most?

— Semmit — feleltem készségesen.

— Semmit, pihensz. Belefektetted a kozákba minden tudományodat. Na, nem baj, majd rájösz, hogy pihenni a malterhordó is tud, az nem kunszt. Na, nézd meg, miket fuserálok.

Gunnarson mester szerint a szobrászat csak akkor müvészet, ha egy Michel Angelónak a kezében van a véső. Különben pedig csak szép munka. Épp ugy, mint a telefon, szerinte bölcs munka, a grammofon pedig furfangos munka. Az öreg erősen állitja azt is, hogy csak alacsony termetü ember lehet nagy szobrász. Michel Angelo, Donatello, Rodin, a mester, Sinding tényleg mind alacsony emberek. Telcs, aki otthon a legerősebb, szintén kis ember. Az is elég bizonyiték, hogy én meg hórihorgas vagyok.

— Ez a Norra Sverige Bank kapuja... ez reparáczió, látod, akárcsak egy susztermühelyben volnál. Adälsvärd báró riddersviki kastélyában egyik kandalló ajtaján volt. Nézd meg jól, nem rossz, középütt az Utolsó Vacsora látszik. Valami talján vándormüvész csinálhatta ezelőtt háromszáz esztendővel. Ezeket a figurákat most addig kell rakosgatnom, mig négyakkora nem lesz az egész. Vasból fogják megönteni. Ez egy siremlék lesz, Uppsalába megy. Ezt már láthattad az uj Drámai Szinház homlokzatán. Mi? Skoj az egész, fiam, skoj, betyárság, nem kunszt.

Az öreg sohase beszél komolyan a saját munkájáról, pedig ha el is vállal minden munkát, mindig ugy dolgozik, mintha csak muzeumok volnának a megrendelői.

Nem sok vigasztalást hoztam magammal a Gunnarson mütermből. Másnak se esnék jól, ha látná, hogy egy ötvenkilencz éves ember fiatalabb, mint én, aki csak most töltöttem be a harminczat. De azért valamire mégis jó, hogy megkerestem az öreget. Most történt meg először, hogy láttam egy hivogató ölü, pompás lányt és nem kivántam meg. Ez jóleső, kellemes meglepetés.

Ez a szerelem.

X. A szerelem.

A királyi palota jobbszárnyában, a trónörökös lakosztályában, mindjárt a Mária herczegnő szobái mellett van a müterem. Csinos kis szoba, két nagy ablaka a tengerre nyilik. Amig modellemre várok, rendesen látom, hogyan indulnak el az orosz hajók. Szeretem látni az elutazókat, mert szépek. Magam mindig mennék. Igazat adok annak a bölcsnek, aki megállapitotta, hogy mindenütt jó, de legjobb máshol.

Bejött Mária a méltóságos von Hirtenstein kisasszony kiséretében. Mária herczegnőn türkiszkék selyemruha van, a társalkodónő a tulsó ablakhoz ül, folytatja a *Wahlverwandschaft* olvasását, ahol tegnap elhagyta. Mária a pódiumon ül, egy egész alacsony empir karosszékben.

Öt nap óta tart a királyságom. Nem hiszem, hogy ebben a komoly, öreg palotában élt valaha boldogabb

király, mint én. Másfél óráig tartott mindegyik napom, de egy-egy ilyen másfél óráért érdemes átélni egy egész szomoru életet. Mária mindent akar tudni rólam. Már jól ismeri anyámat, apámat, ugy beszél Etelka hugomról, mintha csak együttjárt volna vele az iskolába az apáczákhoz. Igaz, hogy Mária herczegnő is sok mindent elmondott nekem. Ismerem a torzonborz szakállu Ruprecht herczeget, aki mindenkinek parancsol, csak neki, Máriának nem. Ha egyedül vannak, nem is mer Ruprecht herczeg a kis Máriára nézni, mert mindjárt eszébe jut a felesége, a Mária anyja, és olyankor nem tudja visszatartani a könyeit. Ugy ismerem a spandaui kastély parkját, mintha járkáltam volna benne, ugy ismerem a bernaui palotát, mintha benne nevelkedtem volna, pedig Mária született benne. Mindent, majdnem mindent tudok már Máriáról, csak éppen az az egy titok még előttem, hogy látott-e, megismert-e akkor? Pedig ha ma nem mondja meg, nem is fogom megtudni soha.

A kis szobor készen van, alig van rajta valami simogatni való, Mária pedig hazautazik Bernauba. Most vagyok utoljára együtt vele. Én csak nem tudom megkérdezni tőle. Istenem, hát semmit se tud kiolvasni a szememből Mária, hát most már vége lesz mindennek?

— Hát maga régen volt otthon, mondja, Benes?

Tehát máris hazagondol. Kétségbeesés, lemondás van a hangomban, mikor felelem:

— Nagyon régen, négy évvel ezelőtt.

— Hogy tudta olyan sokáig kibirni, hogy ne menjen haza? Ha nekem volna anyám, sose mennék el hazulról. Mondja, mesélje el, hogy milyen maguknál otthon. Én is elmondok magának mindent.

— Hogy most milyen otthon a mi házunk, azt nem tudom, de arra jól emlékszem, hogy milyen volt, mikor utoljára otthon voltam. Nem sokat lehet róla beszélni, de ha igazán kiváncsi rá, akkor elmondom, amit el lehet mondani róla.

— Mondja, kezdje előlről, attól kezdve, hogy bemegyünk a kapun. Képzelje, hogy el akarok menni magukhoz. Nem lehet? Miért volna lehetetlen? No, kezdje el, kedves Benes.

(Folytatása következik.)

Toll és tőr.

— *márcz. 10.*

JUSTH GYULA PÁRTJA most kelt fel a deresről s máris ujabb obstrukczióra határozta el magát. A bankvitában fényesen bebizonyitotta tehetetlenségét s most mégis arról álmodozik, hogy az általános választójog érdekében szélsőséges harczot fog inditani a kormány ellen. De hát nem tudják az urak, hogy az országban micsoda levertséget okoz egy ilyen bejelentett háboru? Az ország sirva panaszolja ilyen hadüzenetek után: Ó jaj, már megint nem lesz háboru, mert az urak szörnyüségesen fegyverkeznek. Ravasz ám az ország is. Vannak tapasztalásai, amelyekből nagyon megokosodott. Az ország tudta, hogy Justhék valóban nem akarják a közös bankot. S a mit nem akartak, azt nem is obstruálták meg komolyan. Azonban az általános választójogot szintén nem akarják komolyan. S ha mégis azt mondják, hogy a választójog kedvéért megobstruálják a véderőreformot, ez annyit tesz, hogy az urak csak azért akasztják meg a véderőjavaslat törvényerőre emelését, hogy igy tegyék lehetetlenné a választói reform napirendretüzését. A kinek a választói reform kell, az bevárja a kormány idevágó előterjesztéseit, s azokat obstruálja meg, ha nem találja jónak. De az urak semmiféle választói reformot sem akarnak, tehát már a reform beterjesztését is lehetetlenné akarják tenni. Furcsa radikálizmus az, mely a választóreformért ugy száll sikra, hogy egy ügyes fogással agyonveri a választói reformot. Igy aztán megmentettük a radikálizmus látszatát és megmentettük az osztályparlamentet is. A taktika jó, csak nem korrekt egy olyan becsületes politikustól, amilyen Justh Gyula.

—

A FÖLDGÁZT VÉGRE FELFEDEZTÉK a központi városházán is. Heltai Ferencz fedezte fel s oly tudományos nagyképüséggel beszélt róla a közgyülésnek, mintha csakugyan többet tudna róla, mint azok az apró ujságirók, akiknek czikkeiből tudományos felkészültségét kiszedegette. Heltai nagy elragadtatással beszélt a földgázról, csak arról hallgatott, hogy mi lesz az uj gázgyárral, felépitik-e azok után is, amiket a földgázról elmondani kegyes volt a gázgyárak uj igazgatója. Bizonyosra veszszük, hogy a földgázt, noha mindent tudunk már róla, még soká, nagyon soká kell majd tanulmányozni. A tanulmányok aktáit majd csak akkor zárják le, amikor az uj gázgyárat már teljesen felépitették. Előbb beleölünk az uj gázgyárba hetven millió koronát, s amikor minden szállitó, vállalkozó meggazdagodott már a főváros pénzén, hozzálátnak a földgáz értékesitéséhez. És megkezdődnek a számitások: kimutatják, hogy az uj gázgyár telkéből, gépeiből, épitőanyagából kifutják a földgáz vezetékének költségei s igy a főváros semmit sem veszit, ha az uj gázgyárat lebontja és földgázra rendezkedik be. Ez a modern közigazgatás. Az urak munkát csinálnak önmaguknak. Mert valamivel csak kell szórakozni! Ha még aktákat se gyártanának vaggonszámra, hogyan tudnák bebizonyitani, hogy a központi városháza helyiségei már szükek s az óriási kaszárnya helyébe uj városházát kell épiteni.

—

FELIX SALTEN MIRÓLUNK. *Salten nemcsak a két expressz közé eső perczeket töltötte nálunk, hanem, kilépve ebből az Európaszerte jól bevált rezervából, néhány óráját dobta oda Budapestnek. És mit látott? Egy fiatal, tavaszodó várost, akáczokkal és avenuekkel, czigányokkal, csárdással, tüzes magyar nőkkel, és látta a Duna felett Uj-Budapest koronáját, a császári várat. Szabad két rosszakaratu megjegyzést tenni erre a gyönyörü czikkre? Az első az, hogy akármilyen nagy iró jön is közénk, a leirásából se a csárdást, se a czigányt nem tudja kihagyni. Pedig, valljuk be egymásnak, mi, akik Budapesten polgári életet élünk, évszámra nem látunk czigányt és nem tánczolunk csárdást. Mi közünk a czigányhoz? Hol jön az életünkkel valaha a csárdás összeköttetésbe? És hol van a mi városi életünkben az a nagyszerü magyarság, mely Salten szerint, a beszédünkön is végiglejt? Csak akkor jut eszünkbe, hogy magyarok vagyunk, ha néha a Pester Lloyd-ot kézbeveszszük. A másik rosszakaratu megjegyzésünk pedig, hogy Salten már meglátta Neu-Budapestet, mi még nem. Neu-Wien a réginek porczellánjából épült ki Schnitzler, Bahr és Salten fejében, Paris-moderne az antik Lutéczia középkori épitészetével támad fel Claude Berton és Piloń czikkeiben. De Uj-Budapest? Vannak talán tradicziőink? A Belvárosban elásott csontvázak, a Nemzeti Szinházban végződő homokkert és a Király-utcza kocsikorzói a hatvanas években: ennyi emlékünk van összesen. És ebből csináljunk Uj-Budapestet? Néhány kávéházi asztalnál készül csak nagy titokban ez az uj város: uj regények fejezeteiben, uj drámák interieurjeiben és uj versek rimeiben fogjuk először meglátni a kupoláit és tornyait.*

A KÉTSZÁRU SZOKNYÁT erősen porolják. A nagy divattermek reklámhölgyeit végigkergetik az utczákon, csoportosulások keletkeznek s a hölgyecskék rendőri oltalmat kénytelenek igénybe venni. Szép perspektiva! Hogy a kétszáru szoknya utat törhessen, szaporitani kell a rendőröket s a korzókon a nők majd csak rendőri felügyelet mellett mutogathatják magukat. A botrányok után azt kell mondanunk, hogy az uj divat megbukott. Pedig szinésznőcskék próbálkoztak vele, hogy a divattermek üzleti spekulácziójának megnyerjék a közönséget. De a közönséget még bájos szinésznőcskék sem vesztegethették meg. A szinházban mulattak rajtuk, tapsoltak nekik, de visszautasitották azt a merész kisérletet, hogy az izlésben diktátorokká tolják fel magukat; a szinházba járók kiszolgáltatják magukat a szinésznőkkel, akiket szolgálataikért megfizetnek, s szivesen veszik, ha a megfizetettek minden szépet kieszelnek a mulattatásukra, de odáig nem mennek, hogy életszabályt csináljanak maguknak abból, ami a szinésznőknek csak komédia. Mulatni csak a közönségnek van joga a szinésznőkön. Ha a szinésznő is mulatni vágyik, keressen magának alkalmasabb médiumot, mint amilyen a közönség.

—

POLÓNYI AZ OSZTRÁK-MAGYAR BANKBAN.

Minthogy a látogatás déli 11 órára van bejelentve, a vezérigazgató a hivatalnoki kar élén már reggel 8 órakor teljes diszben megjelen. Izgatottság minden vonalon.

VEZÉRIGAZGATÓ *(maga köré gyüjti a hivatalnokokat)*: Uraim, nagy nap virradt ránk! Polónyi Géza őkegyelmessége, volt igazságügyminiszter, kegyeskedik ma intézetünket meglátogatni.

HIVATALNOKOK: Éljen!

VEZÉRIGAZGATÓ: A nagy férfiu személyes ellenőrzésre fárad szerény hajlékunkba. Meg kell tehát adnunk neki azt a nagy tiszteletet, mely őt megilleti.

HIVATALNOKOK: Megadjuk!...

VEZÉRIGAZGATÓ: Használjuk fel azt a néhány órát, mely megérkezéséig eltelik, hogy diszesen fogadhassuk őt. Ime, hallják utasitásaimat... Herr Laszkay!

LASZKAY: Hier!

VEZÉRIGAZGATÓ: A tresorokból minden pénzt kivenni és levinni a titkos pinczébe.

LASZKAY: Igenis.

VEZÉRIGAZGATÓ: Az aranyrudak mellé a legizmosabb őröket állitsák, minden rud mellé legalább hármat! Hogy ezzel is megadjuk a külső diszt, mely a nagy férfiut megilleti. Bakácsi ur!

BAKÁCSI: Hier!

VEZÉRIGAZGATÓ: A negyven detektiv folyton kisérje a kegyelmes urat, nehogy valami bántódás érje... A többi ur pedig mindig nyomában legyen a nagy hazafinak és minden lépését éber figyelemmel kisérje; lesse le arczáról titkos kivánságát, s ha valamit véletlenül leejt, ne engedjék az urak azt felemelni...

(Déli 11 órakor.)

HIVATALNOKOK: Éljen! Éljen!...

POLÓNYI: Örömmel jöttem!...

VEZÉRIGAZGATÓ: Az a nagy szeretet, mely minket önhöz füz, arra késztet, hogy önt teljes valójában láthassuk magunk előtt... Forró óhajtásunk, hogy önt egy izben szemtől-szembe láthassuk, ugy, ahogy a jó Isten megteremtette.

(Int a szolgáknak, akik Polónyit levetköztetik.)

POLÓNYI *(levetköztetve)*: Most pedig lássuk a pénzt!... *(Egy pénzszekrényhez lép, ki akarja nyitni.)* Hisz ez be van zárva!

VEZÉRIGAZGATÓ: Be!...

POLÓNYI: Miért van bezárva? Jobb volna netalán, a kinyitnók!

VEZÉRIGAZGATÓ: De csak abban az esetben, ha az alatt az idő alatt, mig ki van nyitva, szeretetem és nagyrabecsülésem jeléül kegyelmességed mindkét kezét melegen szorongathatom.

POLÓNYI: Bocsásson meg, én nem szorongatni jöttem az urakat, inkább csak nézni jöttem.

(Vezérigazgató int a szolgáknak, akik melegen szorongatják Polónyi kezét, mialatt a szekrény nyitva van. Polónyi végignézi az összes termeket, pinczéket; mindenütt nagy kiséret követi; negyven detektiv vigyáz, hogy bántódása ne legyen, száz hivatalnok lesi minden mozdulatát, aztán felöltözik és távozik.)

(Délután.)

VEZÉRIGAZGATÓ *(magánkivül, dühében)*: Valamennyiüket elcsapom!... A negyven detektiv egy vasat sem kap!... Hanyag, ügyetlen, gaz népség!... *(A haját tépi.)* Tyü!... Mit fogok most jelenteni Bécsbe!... *(Toporzékol.)* Csak tudnám! Csak tudnám, hogy hol fért el az a husz aranyrud!...

(Látogatást jelentenek.)

EGY BANKIGAZGATÓ: Jó napot, vezérigazgató ur!

VEZÉRIGAZGATÓ: Jó napot.

BANKIGAZGATÓ: Épp most találkoztam Polónyival... Nagyszerü ember... Tudja-e, hogy az az ember nagyon gazdag? A bőre alatt is van pénze...

VEZÉRIGAZGATÓ *(tágrameresztі szemét)*: A bőre alatt?... *(Fokozott rémülettel.)* A bőre alatt?... *(Feleszmélve)*. Ahá... igen...

BANKIGAZGATÓ: Mi baja önnek?

VEZÉRIGAZGATÓ: Ugy!... ugy!... a bőre alatt!...

Maitre Jacques.

Krónika II.

Paterno contra Trigona.

— márcz. 10.

Ezen a hideg, nyirkos, üres márcziusi éjszakán, mikor az ablakom előtti tar akáczok érzelgős csontvázaknak tetszenek és az öreg fenyőfa ágai fáradtan, czéltalanul, mint a sebzett madárszárnyak, csüngenek alá, eszembe jut, hogy évek előtt, ugyanilyen salétromszagu márcziusi éjjelen egy azóta elhamvadt kandalló előtt ültem — frakkban, fehér nyakkendővel — és az adósságaimról beszélgettem. Szemben velem, durvabőrü, füles angol karosszékben egy asszony ült és százgyürüs, halotthalvány kezével a támlában keresett védelmet. Kivülről mind a ketten kifogástalanok voltunk, a plasztron, a cullinan-nagyságu ékszerek villogtak, a fehér lámpafény éles, biztos árnyékokat rajzolt a falra, az ezüst, bronz és üveg disztárgyak tarka, hideg ivekben sorakoztak, óvatosan ölelkeztek polczokon, czitromfaasztalokon, berakott szekrénytetőkön. Egy ólomskatulyából kihámozott, szivacspuha szivar nagy karikája lógott a fejünk fölött: ha akarod dicsfény, ha akarod akasztófa hurokja. A nehéz ablakfüggönyök felfogták az utcza zaját és távoli vizesés hangjává süritették,

tompitották a patkócsattogást, kerékdübörgést. Belülről azonban mind a ketten nyomorultaknak, megtépetteknek, tehetetleneknek éreztük magunkat.

Semmi emberi nem áll távol tőlem. Elmondtam és ma is elmondom, — anélkül, hogy borzongást vagy émelygős utóizt éreznék — hogy az adósságaim akkor a százezres számjegyek körül jártak. Ez az összeg oly sulyos, hogy a legerősebben kivasalt ingmell sem birja el. Az én plasztronom is megingott alatta, de egy könyörületes érzés : a végtelen közömbösségé ideig-óráig ujra meg ujra kikeményitette. A külvilág, az emberek, a társadalmi viszonylatok összekavarodtak előttem, értékelési képességem elveszett, szemem tolvajlámpása kihunyt, sajátságos, ostoba hamvazószerdai hangulat fogott el, — öntudatlanul, ellenőrizetlenül — hogy kicsi, nyomorult és befejezett ember vagyok. Ej ! Mi történhetik még velem ? Amint lebuktam, egyszerre fölébe kerekedtem minden földi csinálmánynak, egyenletnek, magyarázatnak, nézőpontnak.

A szemben ülő karcsu árnyék halkan fölkelt és az öreg velenczei irószekrényhez lépett. Hallottam, amint a fekete ajtó suhogva nyilik ki, azután egy fiók csusszant meg, majd egy toll serczegett. Pár pillanat mulva egy kéz a vállamon pihent, a másik pedig egy rózsaszinüs, százvonalu, hosszukás papirlapot tett elém a teaasztalra. Odanéztem ; éles, gyertyaegyenes betük kitöltöttek egy utalványt, amelynek értéke megfelelt adósságaim pontos összegének. Tétován bámultam magam elé, azután az árnyékra, amely lassan a toilette-asztalhoz ment, pár csöpp levendulavizet hintett a kezére és megdörzsölte a homlokát.

Mit tegyek ? A morál — az iskolai, a kétszerkettős erkölcs — e perczben messze járt tőlem. Nem tudtam, talán nem is akartam széjjelkülönböztetni, mi a helyesebb, ha elfogadom a pénzt, avagy ha undorodva taszitom el magamtól. A mélység és magasság fogalmai megszüntek előttem, e perczben Cato vagy III. Richárd egyazon, közömbös szinpadi fantómokként álltak előttem. A jóság és a gonoszság csak akkor léteznek, ha érdekelnek bennünket, ha kapcsolatba hozhatók bensőnkkel, ha társadalmi jelentőségük megvan a szemünkben : és én fáradt és üres voltam. Mint tényező, ugy éreztem, régen megszüntem s igy nem viszonylok semmihez, sem jóhoz, sem gonoszhoz. És ahogyan nem vagyok immár szocziális czentiméter, ugy mások métermértéke sem alkalmazható reám. Bátran tehetek akármit. Kisiklottam minden reláczió elől.

Nos : nem fogadtam el az aranyhidat, anélkül, hogy erre ma büszke volnék. Elháritottam magamtól a felkinált összeget, fásultan, kedvetlenül, reflexszerüen, anélkül, hogy e lépést megindokolni tudnám. Épp ily kevéssé tudnám megmagyarázni az okát, ha véletlenül mellényzsebembe gyürtem volna az utalványt. Erkölcsi magasság, erkölcsi sülyedés : ösmeretlen fogalmak annak, aki leszámolt mindennel, akiből az életföntartási ösztön kiveszett. De még ha lett volna is kedvem mérlegelni, mi volt a helyzet ? Ha nem fogadom el a pénzt, elveszett ember vagyok, ha elfogadom, akkor is. Vagy forditva : ha nem fogadom el a pénzt, önmagam előtt váltam hőssé, ha elfogadom, a világ fog nagyrabecsülni, amiért kötelezettségeimnek — amely sok szegény ember kenyerét jelentette — eleget tettem. Mert ugyan ki tudná meg, honnét jött a segitség ? Sem a márcziuséjjeli asszony, sem jómagam nem fogunk vele eldicsekedni. Ez álokoskodások szegénysége derengve állt előttem ; ez volt az egyetlen fényfolt, amely közömbösségem homályába bele próbált világitani.

Azután évek multak el, dolgoztam, verejtékeztem, vért izzadtam és talpra állottam. De, Istenem, mily áldozatok árán. Beléöregedtem, beletörtem, s amit mások erkölcsi megujhodásnak neveznek, az nekem siralomházat jelentett. Megundorodtam az emberektől, az izzadtságszagtól, a világtól, a közömbösségem ma nagyobb, mint azon a nyirkos tavaszeleji éjszakán. Ha meg is köveznek : semmi örömem nem volt benne, hogy a magam erejéből, becsülettel másztam ki a posványból, hogy, amint mondják, megtisztultam, hogy emelt fővel járhatok. A harczban elpusztultak azok az érzékeim, amelyek meg tudnák magyarázni, hogy becsületes és kifogástalan voltam. Mert a harczban azt láttam, hogy az erkölcsi disztinkcziók csak korlátoltan alkalmazható katedrai bölcseségek, hogy határuk véges és mentőköteleik gyöngék. Továbbá azt láttam, hogy a morál akkor lesz morál, ha az éhes emberek diktálják a jóllakottaknak, nem pedig a jóllakottak az éheseknek, ha nem azonosit kevélyeket és megalázottakat, magasakat és törpéket, gazdagokat és nyomorultakat, ha relácziói nem törnek össze az első bukásnál, végül pedig, ha szabályai annyira emberiekké válnak, hogy általmennek a halandók vérébe, sejtjeibe, mint a szeretet, a gyülölet, vagy az undor fogalmai.

Ezek a gondolatok kavarogtak fejemben, mialatt a Reluchino-szállóbeli gyilkosságról szóló hireket olvastam. Ezek az emlékek állanak tollam elé, mikor bonczolgatni próbálom a Trigona grófnő szép hulláját. Szabad-e a morál lanczettájával ehhez a holttesthez közelitenünk ? Meg fogjuk-e látni a megaludt vér mögött lappangó nyomoruságot és tanulságot, ha magas lóháton vágtatunk feléje ? Meg tudjuk-e fejteni e társadalmi egyenletet, ha benne az a-t a »hisztérika«, a b-t az »Alfonz« szóval helyettesitjük ?

Azt hiszem, az ilyen véres komédiák csak ugy érthetők meg, ha nem a magunk kifogástalanságát akarjuk rajtok megmérni, hanem ha az esetet a tulajdon redukált, letompitott, homályos szögletében veszszük szemügyre. Nem viszonylatra van szükségünk, hanem józan analizisre, megértő szemre, esetleg egy csöpp jószivre is. Hasonló asszonyok, mint Trigona grófnő, nem járnak egyedül a világon. Ez a tipus évezredes és nem egyes korok kulturátlanságában, hanyag fölnevelési rendszerében, karakterhiányában leli magyarázatát. A monogamikus világnézlet csak legyőzte, de nem irtotta ki ezt a tipust, és akkor sem érvekkel, biológiai tényekkel, hanem a többség jogán. Maga a természet azonban még nem értesült róla, hogy egy Taffe nevü ur élt s azért nyugodtan tovább produkálja a kisebbséget,

amely tétován, idegenül áll a hegyek, völgyek, a száznejü szarvasbikák és a százférjü nyulak között. A hiba az volt, hogy a társadalom annak idején papirosra, nem pedig a sejtekre irta fel a paragrafusokat. Miután ezen ma már nem lehet segiteni, bele kell tehát nyugodnunk, hogy mindig lesznek asszonyok, akik kedveseket tartanak, daczczal, elkeseredéssel szeretik őket és a becsületüket — amelynek megitélésére jelzett alaptulajdonságaik miatt nincs elegendően erős szemük — értéktelen rongynak tekintik.

Hasonlóképpen mindig voltak és lesznek Paterno hadnagyok, akik viszonyokat keresnek és találnak, akik vakon rohannak olyan nők után, akiket, ha őket ölik meg, szegény áldozatoknak, ha pedig ők ölnek, hisztérikáknak szokás nevezni. A férfi, akármily kifogástalan legyen, mindig áldozatokat kiván a szeretőjétől, s ha ez az áldozat a nő önbecsülésének csődjét, vagy a csekkönyv egy lapját jelenti, végeredményében mindegy. Csak a hipokrita világ kapja ki éppen a »pénz« szót e folyamatból, miután Smith Ádám óta ez a legpontosabb és leghübb értékmérője. Pedig Trigona grófnő mártiromságának sokkal szomorubb és emberibb stácziói voltak: a hazugság, a piszok, az undor, a megvetés, a kiközösités állomásai. Mindez azonban nem érdekli a nagy többséget, a logikai lánczból megállunk az utolsó szemen, a képek sorozatán a végső tableau-n. Kit is érdekel egy regény, ha az utolsó tiz oldalt elolvasta? És micsoda fogalmai lehetnek a logikáról annak, aki egy könyvet hátulról böngész?

Ez a Paterno hadnagy szemernyit sem rosszabb ember, mint bárki, akinek szeretője van. Sőt: őbenne még van egy különleges és elég ritka vonás, az, hogy megfizet minden lépéséért. Ahogy az asszony szemenként dobja oda áldozatul az önbecsülését, ő is fokonként megy le vele a lejtőn, sorra löki el magától a tisztességét, a férfiasságát, a nevét, a kardbojtját, az önérzetét. Hiszem és vallom, hogy ezzel az asszonynak nagyobb örömet szerzett, megmutatván, hogy éppen oly nyomorult, mint ő, mintha felült volna a lovagiasság, a mocsoktalanság hófehér paripájár aés tisztán, emelt fővel került volna ki a viszonyból. Manon Lescaut-nak legbecsületesebb része, mikor a deportált courtisane-hoz a kártyaszobából, a szemináriumból, a társaságból kilökött Des Grieux csatlakozik s mikor együtt — rongyosan, züllötten — tünnek el a sivatag rőtt fényében. A világ szemében az a férfi, aki szerelmi életében a kaszinói szabályokról megfeledkezik, a legutolsó ember; a nő szemében a férfi, akinek bátorsága van vele együtt elsülyedni, az első lesz, és joggal, mert ennél emberibb vonás nem létezik e földön.

És ahogy Paterno életében megfizetett, ugy halálában is becsületesen járt el. Mikor a nő vissza akart siklani a maga hüvös köreibe, mikor az ostoba férj gyöngeségét ki akarta és tudta használni, és magára próbálta hagyni a sülyedő hajót, elővette a tőrt meg a revolvert és megcsinálta az utolsó számadást. Kifizette a tartozását, sőt: kifizette az asszony adósságait is. Minden kiegyenlitődött, mindenki elnyerte a maga konczát, a társadalom is, az erkölcsi világrend is; a csekk ellenértéke megtérült. Ez a tanulsága a Paterno—Trigona-ügynek, ha ugyan tanulságnak nevezhető, hogy a gőgös erkölcsi szkopczizmus fricskát kap az orrára.

Syrion.

Kisvárosi délután.

És száll a percz... s az inga ujra lendül,
Öt óra már — s nem mozdul senki, semmi —
Itt nem kell senkinek se jönni, menni.
Csak ülnek... ülnek... s mult lesz a jelenbül.

És száll a szó, s a foszladó ős-témák:
Cseléd, rokon, szomszéd... életre kelnek,
S mig Jancsi és Panni egymásra lelnek,
Árnyakkal telnek a falak, a némák.

A lámpatüzzel küzd már a sötét —
Fel-felpiroslik a vaskályha lángja —
Az asszonyok letették a kötést —

Kinn hull a hó... az utcza tarka, sáros,
A vak járdákat egy lélek se járja...
Egy óriási ravatal a város.

Lengyel Ernő.

Madarassy-Beck Miksa báró.

A Tisza Kálmán korszakában az ország különös szerencséje volt, hogy egyszerre, minden előkészület, tradiczió és tapasztalás nélkül készen teremtek itt elő azok a férfiak, akik az országot a balkáni nivóról nekilóditották Nyugat-Európa felé. Ma szinte érthetetlen például, hogy a külföldi tőke miből merithette akkor bizalmát és pénzintézetek s más vállalatok létesitéséhez miként adhatta ide segitő kezét oly időben, amikor azok fejlődéséhez az ország anyagi garancziákat még alig nyujtott.

Éppen ez volt a véletlen szerencséje, hogy a Kornfeld Zsigmondok és Beck Miksák egyéni rátermettségükkel, személyi integritásukkal ugyszólván jótállottak az országért, és ahol az anyagi alap hiányzott, az ő személyes kvalitásaik csábitották ide a külföld tőkeerejét. Igy történt, hogy a Malvieux-féle kis váltóüzletből, ahol a Jókai-féle regényhősök váltották be pénzüket, mielőtt kalandos utjaikra nekivágtak a világnak, komoly, reális pénzintézetet teremtett Beck Miksa, akit most a királyi kegy Madarassy-Beck névvel a bárói méltósággal tüntetett ki.

Ez a korszak volt az, amikor az ország a reális munka terére lépett át és az álmodozások helyett a komoly közgazdasági munkálkodásnak kellett nekilátnia.

Ennek a korszaknak egy hatalmas oszlopát rakta le Madarassy-Beck Miksa báró a Magyar Leszámitoló

és Pénzváltó Bank megteremtésével és tudásának, készültségének már a bank fennállása kezdetén fényes tanujelét adta azzal, hogy az 1873-iki válságon, amelynek során régi és erős intézetek pusztultak el, ő fiatal bankját diadalmasan vezette keresztül.

És amint megállotta helyét e primitivebb gazdasági korszak nehézségei között, éppen oly erősnek bizonyult, amikor a modern gazdasági élet a banküzletet az iparfejlesztés, a vállalkozások terréniumaira is kiterjesztette. Madarassy-Beck Miksa báró a modern gazdasági harczok közepette is az első harczvonalban küzdött és éppen e héten 50 millió koronára emelte fel az 525.000 frt alaptőkével megindult bank alaptőkéjét. A haladásnak azt a széditően nagy vonalát, amely a kis váltóüzletet az 50 milliós nagybanktól elválasztja, a Madarassy-Beck Miksa báró nagy energiája és szétágazó tevékenysége köti össze.

Az ő bárósága igy csak betetőzése ennek a szinte páratlanul álló nagy munkának. A napilapok azt irták, hogy a király egy uj arisztokratát avatott fel. Tévedés volt. Ez a bárói korona egy félszázados munkának nemes patinájával volt már bevonva akkor, amikor a hivatalos lap közleményén a nyomdafesték még csak meg sem száradott.

K. G.

A yabaze-i vitorláscsónakok esti fényben.

Irta: MAX DAUTHENDEY.

Ékes volt Hanaké mindama testi kecsességgel, amit japán leánynak ültében, tipegtében és fektében mutatnia kell, hogy a mulandóság isteni szépségeihez számitódjék. Nyaka hajlékony volt, mint a kócsagtoll, karja rövid, akárcsak a repdeső verébfiók szárnya. Ha gyékényen ült s főzte a teáját, oly óvatosan dolgozott, mintha üvegharang födné. Esténkint, ha szolganőjével magas faczipőben szinházba ment, oly feltünés nélkül való volt, mintha teste a nappal nyugovóra tért volna, a szolganő meg a papirlámpás kiséretében csak árnyéka járná im az árnyak utját. Ha éjjel házának zárt papirfalai mögött gondosan megfésült fejét álomra hajtván, kerevetén a selyemtakarót ujjai hegyével az álláig huzta, finom arcza, a holdfényben sápadó, olyan volt, mintha jáda-kőből faragták volna s eltörhetetlennek látszott és elmulhatatlannak.

Hanaké a Biva-tó környékének leggazdagabb leánya volt, nem csupán a külsőnek ama szépségeiben gazdag, amik a nőt nyugodttá és vágytalanná teszik, — gazdag volt vagyon dolgában is. A mulandóság istenei két legtündöklőbb ajándékukkal: szépséggel és pénzzel kedveskedtek neki. De a végtelenség istennője is megajándékozta, oly lelket büvölvén beléje, hogy szeme könyezni tudott; ennek az istennőnek ugyanis legdrágább ajándéka a könyezés gyönyöre.

Jóval előbb már, mint Japán és Oroszország háboruja megkezdődött, Hanaké a Biva-tó partja szélén szineskedő kis házában barátaitól és barátnőitől, akik nyaranta a kiotói hegyek tájáról látogatóba jöttek hozzá, gyakran hallotta, hogy Japán mint valami gonosz sáskajárást várja Nyugat idegeneit, akik a férfinépet megölni, a nőket elrabolni s az országot megszállni akarják. A Biva-tavon akkor majd nemsokára hajók tünnek föl, amelyek füstöt okádnak és csavarjaikkal felkotorják a tó fenekét. Vason robogó vaskocsik, viharfelhőkként dörgőn, száguldanak majd végig mindennap Japánon. Ezek a kocsik az idegen emberek nagy tömegeit hozzák majd Kiotóba és a Biva-tó partjára. A könnyed, kalitkaszerü bambuszházacskák eltünnek majd és kőházak nőnek ég felé, amilyeneket a föld nyugati vidékein szoktak épiteni. És füst lesz meg vaslárma akkor mindenütt. Mert az idegen emberek szeretik a vaszörgést és élni sem tudnak a vaskábitó hangja nélkül: örökös háborunak szeretik az életet. Türelmetlenek és hirtelenharaguak, mint a mennydörgés istenei és felhőszakadásnál pusztitóbban és tajfunoknál is gonoszabbul fogják végigdulni Japánt, — ez volt a hir.

Hanaké, akinek szülei már nem éltek és aki apja házában csak néhány szolganője és szolgája körében lakott, borzongva értesült minderről barátaitól, s barátnőivel kis gunydalokat költött Nyugat démonainak megcsufolására, kis dalokat, amelyeket aztán esti csónakázásuk alkalmával szines lámpásokkal világitott csónakjaikban zümmögve dalolgattak a Biva-tavon.

Egy este — a nap éppen lement már, a tó mintha porczellánból lett volna, fehéren és csillogva fénylett, az ég aranyszinü volt, mintha Hanaké valamelyik aranymázas belsejü ládája nyilt volna meg, amelyben a titkok legyezőit tartogatja — Hanaké kilépett az ösvényre, amely házától a part kikötőhelyéig nyult s amelyet jobbról-balról hajlongó magas náderdő szegett.

Három vitorláscsónak tünt föl Yabaze felől. A három vitorla egy-egy függőleges papirfalként suhant a sima esti vizen. Ember egyiken sem volt látható; mert mindegyik vitorla oly mélyen ért le, hogy eltakarta a csónakot.

A vitorlák mindnagyobbá nőttek s mindgyorsabban közeledtek; Hanakét valami bus képzelődés szállta meg: ime mintha nem is három vitorla, hanem három fehér, irástalan lap, az ő sorsa könyvéből kiszakadt lap usznék ott feléje és hirtelen, amint pillanatnyi szélcsöndben a vitorlák megcsappantak, most irást látott mindegyiken, a vitorlavászon redőiből véletlenül egy-egy japán szó jegye alakult. Az első csónak azt mondta: »Üdvözöllek«. A második csónak azt mondta: »Szeretlek«. A harmadik csónak azt mondta: »Megöllek«.

A rövid, alig másodperczny szélcsönd után, megváltozott a tó szine; mint eldöntött tus-oldat fehér papiroson, ugy szaladt végig valami sötétség a vizfelületen s nyomban erre harsonázó szélvész kerekedett, amely mind a három vitorlát csaknem ráfektette a vizre, hogy a vászon minduntalan surolta a tajtékzó habokat.

Hanaké rémülten sikoltott, mert azt hitte, hogy a vijjogó szél mindjárt elmeriti a fodros hullámokon hánykolódó csónakokat.

A három csónak azonban fönmaradt. Ügyes kezek igazgatták a vitorlákat. Ám ezt már nem látta Hanaké. Még sikoltása pillanatában, amikor a háborgó sás a nyakába csapott, nagyot szökkenve, mint valami megvillanyozott macska, szinte bukfenczet vetett a levegőben s a vizbe esett; amikor pedig kinyitotta a szemét, halak raját látta s tudta, hogy a viz mélyén van, mintha maga is hal volna. S aztán elvesztette eszméletét.

Mire Hanaké fölébredt, a szobájában feküdt. Éjjel volt, gyertya égett s legkedvesebb szolganője, akinek »Zengő Kagyló« volt a neve, arczát tenyerébe rejtve térdelt, sirdogált mellette.

Már átöltöztették volt, de ő még mindig érezte a tó vizének szagát, mert a haja még meg nem száradt; emlékezetében mindjárt fölmerült a három csónak s első kérdése az volt: azok a yabazei csónakok megmenekültek-e?

A szolganő nem felelt, abbahagyta a sirást s boldogan simogatta urnőjének a kezét, hogy ime, ujra életben láthatja.

— Az a három csónak elmerült? — kérdezte Hanaké megint.

Ám a »Zengő Kagyló« semmiféle csónakot nem látott. Urnőjét ott találta a sás között a fövenyen s ugy vélekedett, hogy a fiatal hölgy a kikötői hicskáról a vizbe esvén, valami szerencsés véletlen révén a maga erejéből menekült a partra.

— Told széjjel a tóra nyiló ablakot! — szólt Hanaké a leányhoz.

Ez teljesitette a parancsot.

Odakünn a tó és az ég egybeolvadva ugy sötétlett egyetlen fekete lyuk gyanánt; se csillag, se hold, semmiféle fény. Hanaké ablaka mintha feneketlen mélységbe nézne, elszéditette őt, ugy rémlett, mintha ujra a tó fenekén fuldokolna és az a nagy sötétség szinte fájt neki.

Mellében is valami nagy ürességet érzett, oly végtelent, amilyen ez az éj a Biva-tó fölött, mintha nagy-nagy veszteség érte volna, mintha azzal a három csónakkal a szive tünt volna el; és csend lőn a kis bambuszházban, nyomasztó, siri csend.

— Csukd be az ablakot és hozd ide nekem a szürke papagályomat, ne a zöldet és ne a sárgát, — hanem a szürkét, kedves »Zengő Kagyló«, azt, amelyiket a nagybátyám hozott nekem minap Nagaszakiból.

A szolganő engedelmeskedett, elhozta a szürke papagályt és aztán urnőjének parancsára aludni ment.

De egész éjjel, mindhajnalig hallotta, mint tanitja Hanaké a papagályát három szóra: Üdvözöllek! Szeretlek! Megöllek!

És látta a papirfalon urnőjének árnyékát a papagály árnyéka mellett, látta, mint ül egész éjszaka.

De a madár, valahányszor azt kellett volna mondania, hogy »szeretlek«, mindig csak nagyot kaczagott, oly borzongatóan recsegő hangon, hogy a szolganő hátán mindig végigfutott a hideg.

Egész éjszaka ugy nevettek, beszélgettek Hanaké meg a madara.

Nagyon kora hajnalban pedig Hanaké beszólitotta két fésülő szolganőjét és a »Zengő Kagyló«-nak, az ő kedvenczének, aki a ház minden zegét-zugát ismerte, a legősibb szekrénykéből két karcsu, drága szatszuma-vázát kellett elővennie, amely két váza sok-sok századon szállt nemzedékről-nemzedékre a családban s a »Zengő Kagyló«-nak most a tó partjáról egy-egy liliomot kellett e vázákba hoznia, egy kéket s egy sárgát.

A liliomos vázákat aztán Hanaké egy fülkébe állitotta s a falra fehér selyemdarabot akasztott, amelyen saját kezének irása, ez a költemény ékeskedett:

Fehér vitorla a hullámokon...
Szivem, te csöndes,
Szemem, te könyes, —
A magányos élet is ugy oson,
Oly nyomtalan, fehéren,
Mint az a vitorla ott a tavon
A hunyó esti fényben...

Hanaké aznap összes barátait és barátnőit értesitette, hogy senkit sem fogad és már három órával naplemente előtt ott ült a tóra nyiló ablakában.

A tó tükrén fényes rőzsetüzként égett a nap és Hanaké legyezőt tartott szeme és a villogó fény közé. Olykor-olykor azonban, daczolva az izzó tündökléssel, hunyorgón fürkészte végig a tó ragyogó szinét és sóvárgón kivánta oda a három vitorlást, amelyek tegnap este nyugalmát elrabolták.

Hanaké ruhája liliomokkal telehimzett ezüstszin selyem volt, kék és sárga liliomokkal himzett; és feje ebből az ezüstös csillogásból ugy emelkedett ki, mintha valami fényes hullámtaréjon bukkanna föl.

Tegnap este óta még nem aludt Hanaké s a nap tüzétől ragyogó viztükörre nézvén, szeme csaknem kiégett; pillanatra lezárult pillája s ő aztán, anélkül, hogy tudta volna, elalúdt.

Talán félórája alhatott, amikor a szürke papagály a vállára kapaszkodván, fölébresztette s rekedt kaczagás kiséretében rikácsolva kiáltotta fülébe: szeretlek!

Hanaké fölvetette fejét az ezüstös csillogásból s ime, a partról nagy, fehér vitorla tünt a szemébe. Ablakához oly közel volt az, hogy hallotta, mint paskolja a vitorlavászon az árboczrudat. Óvatosan kihajolt az ablakon s látta, hogy a csónak kikötötten áll. De benne senkit sem láthatott.

Ime egyik ama három csónak közül — mondta fölérző szive elszorulón. Ám nem tudta, hogy az első csónak-é ez, vagy a második, vagy a harmadik.

És ekkor belépett kedves szolganője, a »Zengő Kagyló« s begöngyölt levelet hozott.

— Drága jó urnőm, ezt a levelet most mindjárt olvassa el; dicső látogató fogadására kell készülnie — suttogta a szolganő.

A levél igy szólt:

»Tegnap, midőn naplemente után elvitorláztunk a házad előtt, szépséges Hanaké, nagy sajnálatunkra bizony megijesztettünk téged, de egyuttal nagy örömünkre meg is mentettük az életedet. És a mi legnagyobb örömöm: láthattalak, hogy sohase feledhesselek. Ma, ime, legkedvesebb barátomat küldöm hozzád, aki tegnap megmentett a haláltól téged és aki ma elhoz majd ide a tóra az én éretted sóvárgó karjaimba. Üdvözöllek, szépséges Hanaké!«

A levél aláirása a császári ház egyik fiatal herczegének a neve volt.

És Hanaké müvelt japán leány létére tudta, mily óriási megtiszteltetés az, hogy őt egy császári herczeg a szerelmére méltatja...

Rögtön szobájába kérette hát a herczeg barátját.

Megremegett a padló. Délczeg, fiatal férfi lépett a szobába. Hanaké térdreborult előtte s homlokával megérintette a padlót, mint ahogy a japán szokás szabja. De mintha nem is ember, hanem valami szilaj kis paripa érkezett volna a szobába, Hanaké hallotta, hogy a követ időközben többször is jókorát toppantott és hogy melléből nehány tompa, sóhajtásszerü hang tör elő.

Hanaké földreborultan nagy ideig várta, hogy a császári követ megszólitsa, mert tudta, hogy fölegyenesednie csak akkor szabad, ha látogatója erre fölszólitja.

Kisvártatva aztán, mivel a felszólitás még mindig késett, Hanaké valamennyire fölemelte fejét s fölpillantott a padlóról, amely a férfi toppanásától még akkor is remegett.

Mint parittyából egyszerre elröpitett két kő, ugy csapott a férfi fényes szeme a leány kaprázó látásába. »Szeretlek!« — kiáltott oda neki az a türelmetlen szempár; s Hanaké ujra a padlóra hajtotta le arczát, amely váltakozva sápadozott és pirult, vérének apadó-dagadó hullámzása szerint.

— Felelj! — szólt rá hirtelen a férfi.

— Szeretlek! — mondta Hanaké, mélyen a padló fölé hajolva, mintha ez a padló fül volna, amelybe vallomását bele kell suttognia.

Ugyanakkor azonban eszébe jutott, hogy a »felelj!« felszólitás bizonyára a herczeg levelére vonatkozik. De válaszát már nem vonhatta vissza. Szája érthetően beszélt: »Szeretlek!«... S csak igy felelhetett annak a férfiszempárnak, amely oly kérdőn ragyogott reá.

És most hirtelen mohó karnak fogását érezte derekán Hanaké. Akárcsak valami kis selyemcsomót, ugy emelte magasba az erős férfi s vitte ki a házból, le a nádasszegte ösvényen a csónak felé.

Ugyane pillanatban fölkerekedett az esti szél s Hanaké köntösének selyemujját feldúzzasztván, mint valami csuklyát boritotta fejére a zsákmányával tovasiető férfinak.

És amint Hanaké most fölpillantott és mielőtt még selyemujját visszahuzhatta volna, másik nagy vitorlát vett észre, amely épp akkor surrant el az ő kikötője előtt. Különös borzongás, a szélnél is hidegebben futott végig testén. Mert abban a csónakban olyan embert látott, aki nem volt japán. Annak a bőre nem volt szép, sárga, elefántcsontszinü bőr. Szürke volt az arcza, mint a penész, vagy az olyan kő, amely soká pihent a tó fenekén, és ránczos volt a bőre, mint a teknősöké. A haja ijesztően sárga volt, halvány, mint a gyaluforgács; szemének szine pedig oly kékes volt, mint némely halaké és zavart lélek bámult e szemből tétován Hanakéra, aki olyasmit érzett e pillantáson, mintha valami csuf rovar zizegve röppenne feléje, hogy megszurja.

Tudta, hogy az az amerikai ember volt az, aki esténkint itt a Biva-tó nádasában vadkacsákra les. Hajnalonkint és alkonyattal sokszor hallotta már vadászfegyverének pukkanását és olyankor aztán halálraijedt, vadul kiáltozó, rémült vadruczák rajai suhantak el Hanaké háza fölött.

(Folytatása következik.)

Saison.

Nadrágvadászat.

— *márcz. 10.*

E héten megkergették nálunk is, Bécsben is, Prágában is a szoknyanadrágot. Nem uri dámákon, hanem szegény kisasszonyokon, akiknek az a kötelességük, hogy az uj modelleket a testükön mutogassák. Ebből élnek, nekik nincs szabad választásuk és munka végeztével könnyü lélegzettel bebujnak olcsó delaine-szoknyácskájukba s mennek haza az olcsó vacsorához. Ez fontos az én szempontomból, mert a szoknyanadrághoz nekem csak abban a pillanatban lehetett közöm, amelyben kiváltotta az embertömegekből az emberi momentumokat.

Mégis hadd jegyezzek meg valamit róla mint divatról. A divat-filozófia nálunk ugy fogta fel, mint a mostani szük szoknya további fejlesztését: egyszáru nadrágból lesz a kétszáru. Ebben tévednek a divat hozzáértői. A szoknyanadrág ellentéte az ugynevezett bukjel-szoknyának, nem pedig következménye. A divat szeret önmagának az ellenkezőjébe átcsapni. Ime, egy szoknya, melyben alig lehet járni s utána ime a nadrág, melyben ugy jár az ember, mint a férfi. Az óriási kalap is igy hanyatlott keskeny sisakká, vagy pláne lapos sipkává, főkötővé, a ballonujjakból igy lesz a rákövetkező divat karhoz feszülő szük ujj s a rövid kabátokat nyomon követik a czipőig érők. A divat már igy szokta, mert a divat takarékos az ötletekkel s a szabók érdekeit istápolja. Kitalálni valamit s aztán annak megcsinálni az ellenkezőjét: ez két divat, de voltaképpen egy ötlet. S az ellentéttel lehetetlenné tenni a tavalyi ruha használatát: ez a szabók biztositása a takarékossági rohamok ellen.

Ez az egyik megjegyzésem. A másik: a szoknyanadrág határozottan csunya viselet ma, ahogy határozottan csunya viselet volt tavaly a szük szoknya. Nem kevesebb hölgy irtózott ettől tavaly, mint az idén a szoknyanadrágtól. Az óriás-kalap dettó. S ma a szük szoknya határozottan bájos és a hölgyek mind viselik és mindnek jól illik, s ezen az alapon meg merem jósolni, hogy a szoknyanadrág is ilyen szép, vonzó és kedves viselet lesz, ha meg nem hal idő előtt. Az utcza mobja tehát határozottan laikus és türelmetlen, mikor az esztétikai érzéke alapján kergeti meg a neki nevetséges uj viseletet, mely ha elütőbb is minden eddigi variánstól, szépség tekintetében az izlésnek ugyanazon törvénye alatt áll, mint minden eddigi elődje.

S most hadd térjek vissza az utczai vadászathoz. A mob, a proletár, a kispolgár, a demokrata kergeti meg, szidja le, inzultálja a hetifizetéses probirmamzelt. Szegény a szegényt. Pedig eltüri, hogy nálunk olykor fölvonul az utczákon a szomoru maskaráknak disztelen hada: komoly szakállas hordárok papirsüveggel a fejükön, firma-táblákból szabott jóskabátban, becsületes napszámosok kopott czirkuszi ruhákban, ló-, szamár- és kutyaháton. Mennyivel megalázóbb ez a viselet a munkaképes férfira, mint a szoknyanadrág a szegény kisasszonyokra. Mert utánuk ez a ruha uridámákon fog pompázni, de a papiros-maskara csak maskara, annak készült, aki viseli napi három koronáért.

Ez tehát nem az izlés szocziálizmusa, mely megkergeti a pénz és hiuság hóbortját, hanem a demagógia zsarnoksága, mely nem türi érdekei ellen a fellázadást. Mert itt egészen világos a szocziális határvonal. Az arisztokráczia, a plutokráczia nem lázong az uj divat ellen: ha nem tetszik neki, nem viseli, ha más viseli, mi köze hozzá? Hanem a lateiner-osztálytól lefelé, a nyárspolgár és a mob despotáskodik az ősi konzervativizmusa alapján valami ellen, amiről érzi, hogy megtámadja birtokállományában. Ezek az osztályok ismerik s most már kihasználják a nőt mint kenyérkereső állatot. A lányaikat irodákba és gyárakba adják: hadd oszszák meg a munkát a férfiakkal, s azt a tiszta hasznot, melyet igy zsebrevágnak, elnevezték: jogot a nőnek!

Ám e jog elszenvedése mellett gondosan ügyeltetik arra, hogy a nő mint a férfi szerelmi objektuma a régi függésben maradjon meg, sőt még jobban ki legyen neki szolgáltatva. Együgyüség volna nem látni és elismerni,

hogy a női munka terjedésével párhuzamosan terjed a nőknek szerelmi kizsákmányoltsága. Sokkal több lány esik martalékul, vagy mondjuk modernül: érvényesiti jogát a saját szenvedélyéhez, mióta irodákba és gyárakba járnak, mint mikor otthon ültek. Ennek a modern mondásnak is volna értelme, de csak hazugul ismerik: amikor a lány a maga munkáján élhet meg, a szerelmét sem köteles tartogatni annak, aki majd ellátja, mert hátha nem látja el? Innen van az, hogy a leány szerelmi tragédiáiban ma a lány nem olyan buta passziv fél, mint régente, de azért, ha nem passziv is, mégis csak áldozat, mert tiz magát odaadó szerelmes lány között kilencz olyan emberre talál, akinek csak tetszik, vagy utjába került, s aki utána veti magát és ámitja a szent mottó nevében: miért ne? A férfi szerelmi kalandja költséges, ha a nő nem független, és annál olcsóbb, minél kevésbé szorul a munkálkodó nő a férfi támogatására.

Ezt a kétlaki helyzetet kihasználja a polgári uracs éppugy, mint a faczér kereskedősegéd, aki a felirónővel lopat magának zsebpénzt. Érvényesül a gyárakban és az utczasöprőknél, a pálinkásbutikokban és a külvárosi tömeglakásban. Mindent a nőnek, de semmit a férfi rovására. Lehet önálló, kaphat jogot, de meg kell maradnia nőnek. Igazán sajátságos, hogy amikor annyira embernek kezdik tekinteni a nőt, még mindig megkivánják, hogy női mivoltát a ruhájával is megmutassa. A szoknya voltaképpen az a nőnél, ami a sárga folt volt a zsidónak. Annyi sulyt vet az erkölcs az erényre, miért viszik következetesen mégis mindenbe bele a nembeli megkülönböztetést, ami egyenes kultusza az erény ellenkezőjének? Bizonytalan sötétségben mért kell embertársamról már messziről látnom, hogy olyan, aki a szenvedélyemre hathatna? Mért a magam dolga megismertetni a nevemet, a vallásomat, a foglalkozásomat, s mért nem függ tőlem, ami pedig szintén a magam legsajátabb ügye, tudatni vagy titkolni, hogy fiu vagyok-e, vagy lány?

A szoknyanadrág mintha az első jelensége volna annak, hogy az élet nem hajlandó annyit hazudni, mint az emberek szokták. A férfitól átvették a munkát, az élet koczkázatát és felelősségét, s fölösleges lett a nő szempontjából jelezni: én nő vagyok, azaz valaki, akit más lát el táplálékkal. A ruha kezd harmonizálni azzal, aki viseli s kezdi levetni a sárga foltot. Ez az a pont, amelynél a férfi birtokállománya veszedelembe sodródik; ha a nő nadrágot ölt s majdan nem is huz föléje szoknyát, akkor megszünt szerelmi vadállomány lenni. Ez vág bele látszólag a tömeg konzervativ erkölcsébe, valójában az ösztönszerüen megérzett érdekszférájába. Ezen a fejlődési csapáson a nőből is tisztán ember lehet s megszünhetik gyönge nem lenni, mert nem jelezvén a nemét, nem is szorul többé arra, hogy nőnek tekintsék. S akkor megszünik a nőnek birtokbavétele, akkor nem lesz többé szerelmi szükségleti czikk, mint mostan, melyet helyzeténél fogva ellátnak különböző kvalifikáczióval: mint feleség legyen tiszta és megközelithetetlen, mint másnak a felesége legyen felvilágosult és bőszivü. Mint leány pedig legyenek neki is vágyai, amiket azonban ne kelljen honorálni erkölcsi áldozatképp.

Ez az a szent nőiesség, melyért sikraszáll az utcza a szoknyanadrággal szemben. Pedig hiába teszi: a szoknyanadrág letünhet ma, de valamely uton-módon, talán évtized, talán csak száz év mulva keresztül tör formákban is a mindjobban terjedő életbeli valóság, hogy a nő egyszerüen ember s nembelileg csak attól különbözteti meg magát, akivel szemben mint nő akar érvényesülni.

Kóbor Tamás.

IDŐSZERÜ RIGMUSOK.

A magyar karambolbajnok.

(Az utolsó versenynapról.)

Bejött egy idegen;
Hidegen,
Mint a halál,
És minden lökése talál.
Négyet... ötöt... hatot... tizet!
Minden lökésre fizet.
S a többi szörnyüködve szól:
De hiszen ez a pokól!
Ez az ördög, ki az asztalt
Valósággal főzi,
Aki a bajnokot, Pap-ot is
Legyőzi!
Egyre csinálja a buzerákat,
Rekuzerákat...
A golyók mindig egymás hátán.
A nép hörög: ez a sátán!
Kénes szaga van,
Tizes átlaga van,
Vaj' ki lehet e karambolbajnok,
Ki nem adja tiznél alább?...

(Egy tulvilági hang szól.)

Ez a máv! Ez a máv! Ez a máv!

Pornográfia.

Nem voltak anyjai, apjai,
Csak napjai
Árva Mariskának,
Szegény közvetetlen
Árva Mariskának,
Ki közvetlen vágyban,
Közvetetlen ágyban
Szegény árva fejét
Az irásra adta...
S irt az eszemadta
Egy egész nagy könyvet,
Hangulattal telit,
Bánattal a felit
És mivelhogy árva
Könyvének csak három
Korona az ára...
De ir ő ujabbat
Sokat ir, mert birja,
Hisz amit kezébe
Adnak, azt leirja.

Maximus.

INNEN-ONNAN.

= **A jó háztartás.** A polgármesterünk megint hazajött, mert megint odavolt olyan tanulmányutra, amit, ha törődne egy keveset a maga kényelmével, másra is bizhatott volna. De a mi polgármesterünk olyan, mint a régi jó idők serény és okos háziasszonya, aki csak a maga szemének hitt, a maga kezében bizott legjobban; aki bizony nem tudta, micsoda szerzet a pék, a müvaj, a divatterem és a franczia mamzell. Kenyerét, kalácsát sütötte maga, piperéit varrta, himezte maga, gyerekeit fésülte, etette, náspángolta maga; még a szappanfőzés és gyertyamártás is házilag tevődött. A konyha volt a vegyigyár, a tejcsarnok, a czukrászda és a puczeráj is; a kamra patika is, füszerbolt is, de még trafik is tán; a borospincze az urikorcsma, a granáriom a börze, a pipázószoba a kártyahely, a klub és teátrum egyben, mindent kiadott az édes otthon. Hogy most ez ősi háziasság felé gravitál ez a nagy metropólis-menage, hogy tüzrőlpattant buzgalommal maga süti kenyerét, maga fog marhát vágni és tehenet fejni, besorozza spájzi kelléknek magát a gázgyárat, és hogy még majd következik ezek után is egész sora a nagyszándéku, értékes és egy kissé ábrándos törekvéseknek, ezen mind valamely termékeny erő, valamely asszonyos hősiesség irányitása látszik, azé a hősiességé, mely sokszor teremtett szebbet és nagyobbat, mint a nagy reformoknak drága apparátusai; az a hősiesség, amivel a koránkelő, nyájhizlaló szemü, régi asszony akár egymagában is eligazgatott egy nagy latifundiumot anélkül, hogy földjének, kertjének, barmainak bár egy morzsányi haszna is az ispánok, számadó gazdák és egyéb cselédek álmos, tunya és tolvaj sáfárságába veszszen. A polgármesterünk minden jöttén-mentén meglátszik, hogy olyannak szeretné, olyannak álmodja ezt a várost, mint a jó asszony a boldog, viruló házát, ahol a koldus is jóllakik, a kamra is gyarapszik, és ahol a gólyafészektől a krumpliveremig rend, békesség, áldás és bőség sugárzik a munka nyomán.

* * *

♂ **Reb Mayer Litvák.** Molnár János apátkanonoknak most fáj, hogy Reb Mayer Litvákot nehány évtizeddel ezelőtt áteresztették a határőrök a grániczon. A határőrök régi hibáját azzal akarja most jóvátenni, hogy egy vezérczikkben leszidja Reb Mayer Litvákot és annak egész fajzatát, sőt megrugdossa gróf Tisza Istvánt, amiért lapjában helyet adott egy czikknek, melyben *Sebestyén* Károly kollégánk érdeme szerint méltatja a dalos Reb Mayer Litvák dalos unokájának verseskönyvét. Reb Mayer Litváknak a nemes apátkanonok szemében az a legnagyobb büne, hogy az unokája magyar költő lett. S ha a nagyapát már nem büntetheti ezért a kihágásért, megbünteti az unokáját. Istenes cselekedet. Az ótestamentum tud arról valamit, hogy az isten hetediziglen megbünteti az apák vétkeit az utódokban. De az ujtestamentum jóval irgalmasabb, s ha jól tudjuk, Molnár János apátkanonok nem a Mózes könyve, de az ujtestamentum szerint rendezte be lelkivilágát. Ugy látszik, hogy ott, ahol kiméletlenségre, a gyülölet megokolására van szüksége az apátkanonok urnak, ott a Mózes könyvének paragrafusai szerint cselekszik. Ahol pedig maga iránt van toleranczára szüksége, ott az ujtestamentum igéi közt keres egy olyat, amelylyel kiszépitheti saját hibáit. Reb Mayer Litvák nagyon elszomorodna ezen az istenességen, ha ma élne még. Ő jó ember vala s nagyon fájna neki, hogy hiába jött ide. Nótáival a határszélen megszeliditett bivalycsordákat, de benn az országban se ő, se unokája nem tudták megszeliditeni dalaikkal Jézus felkent papjait. De az unokát ez nem bántja. A szelidités még Jézusnak sem sikerült s igy valószinü, hogy a hibát nem a dalosokban, de az emberekben kell keresni.

⊙ **Az idegenlégió.** Valahol lenn, az algiri pusztákon tanyázik az idegenlégió: franczia tisztek és mögöttük az európai öngyilkosjelöltek és sikkasztók tarka társasága. Ez a vészes, napsütötte csapat magába szivja minden ország gonosztevőit: oda szöknek az afrikai nap alá, mely barnára égeti a Lombroso-arczokat. Ez a légió most végre szemet szurt a józan és egyenes porosz hadügyminiszternek, ki nem tudja eltürni, hogy egy helyre gyüjtsék, még hozzá franczia zászló alá, a nemzetek söpredékét, mely az egész müvelt világgal daczolva, hurrázik a sivatagban a szabadságért. Ezt mondta a porosz generális . . . és, mintha eleven testébe vágtak volna, sziszszent fel Francziaország. A diplomaták összedugták a fejüket és a Quai-d'Orsay iróasztalai is megremegtek az izgalomtól. Párisban ugy felháborodtak, mintha a dicső franczia nemzetet sértették volna meg. Istenem, ezt nem is lehet másképp megérteni, csak ha elképzeljük, hogy a francziáknak nemcsak a haza kedves, de a forradalom is. És ezért tartják el ott lenn, Afrikában, állami pénzen a forradalom önkénteseit, a zavaros és piszkos sansculotte-okat, akik nem egy ország katonái, hanem minden államot gyülölnek és vadak és harcziasak, mint az 1793-as önkéntesek. Francziaország állandóan tenyészti a revolucziót és minden barikádépitő vágyát és lelkesedését odaküldi az idegenlégió elkeseredett katonái közé . . .

* * *

♂ **Manót megrevolverezték.** Manót, a népszerü álhirlapirót eddig semmiféle biróság nem tudta karmai közé keriteni. Manó csak a rendőrséggel kötött ismeretséget, de tovább nem jutott a büntető fórumokkal való barátkozásban. Zsarolásai büntetlenül maradtak s azok lennének máig is, ha a jogrend büntető karja nem sujt le egy asszony személyében Manó fejére. Az asszony nem más, mint Manó felesége, aki hüséges párja lévén a férjnek, az együttélés évei alatt megtanulta Manótól a revolverezést. Ezt a szót nem álhirlapirói értelemben használjuk. Manó felesége nem sajtó utján revolverezte meg Manót, hanem a mellének szegezett hatlövetü revolverrel. A jelenet nagyon drámai volt, de valamelyest rontott a hatásán, hogy a legizgatóbb pillanatban Manóból e kiáltásban kitört a notórius zsaroló: Meneküljünk! De elkésett. Az asszony leverte róla mindazt, amit nemcsak ellene, de az összes pesti bankok és vállalkozók ellen elkövetett. Van hát nemezis. Nem baj, hogy sokszor nem Justiczia, de a hites feleség személyében jelentkezik.

* * *

= **Az asszonybecsület és a bakter.** Szegény öreg raksai bakternek meg kellett halni a szerelem miatt. Nem a maga szerelme miatt, óh jaj, a rózsanyilás és a mámor ideje már rég elmult tőle, csókot, titkot, ölelések árnyát csak messziről látta muskátlicserepek és varrottas függönyök mögött, amikor elbugta utczahosszat a rigmust: »Óra nyelve mutat tizre, — vigyázzatok tüzre, vizre!« És csak ballagott, lépdegélt szakadatlanul a szalmakontyos házikók előtt, télen is, amikor zuzmara lepte ködmenét, dér csillagozta bajszát, nyáron is, amikor a komondorebek kórusa hajnalig vonitott föl a teliholdra, és tavaszszal, amikor orgonafürtökből, sziromrengetegből fehérlett és illatozott a fákon a hó és öreg homlokát holdsütés koronázta meg ezüstsugárral, és őszszel, amikor dupla becsülettel kell virrasztani a teli buzáscsürt, a kukoriczakoszorus tornáczot, a hizott jószággal szuszogó ólat. És veszedelem sohase érte; ha tyúktolvajt csipett, ha garázda részeget megzabolázott, mindig vigyázott rá az Isten. De mikor a szerelemnek botlott utjába öreg, köszvényes lábaival, akkor ugy járt, mint Gonzaga Julia szerelmes ifja, akinek meg kellett halni, mert meglátta egy szemérmes asszony mezitlen lábát. A vén bakternek meg kellett halni, mert egy tisztes menyecske ablakán kisurranni

látta éjjel a legényt. Az öreg bakternek át kellett szurni a virrasztó, hűséges szivét, hogy ki ne beszélje valahogyan a pálinka mellett, mit mutatott neki egy szerelmes éjen a felhőtelen holdvilág. És az öreg bizton azt gondolja, ahogy a virrasztószürben, baktercsizmákban ballag a mennyország felé: hej, uramisten, sohase hittem, hogy ilyen szép, szerelmes végét érem valaha elkopott életemnek...

SZINHÁZ.

Sire.

(A Nemzeti Szinház bemutatója.)

Charenton felé vágtatott a kis gőzös, déli hőben, smaragdzöld vizen, megrakva nevető, vidám francziákkal. Arról beszéltek, hogy az elnök mennyi szőlőt termel éventę és hogy nem tud francziául. Én pedig egy szögletben — egy leány szoknyája mellett — mulattam az egész jeleneten. Hogy mennyire royalisták egytől-egyig ezek a vasárnapozó borügynökök, elektrotechnikusok, borbélyok és filozófusok. Hogy mennyire gyülölik a gall izlésükkel, ők, a született arisztokraták, a president demokratikus pohát. Hogy menynyire megkinozzák őt mindenütt, vizen és szárazon, kabarékban, ahol kintornázik és kukorékol, csahol és csicsereg, a reklámhengereken, ahol czipőzsinórt árul, krumplit hámoz, vagy uj irógépeket és pálinkákat reklámoz. Le père Fallières. Ő, a szegény Fallières. Őt naponta többször is leguillotinozzák. A királyukat csak egyszer ölték meg.

Most valami tragikus visszavágyódás él bennük minden után, ami előkelő és régi. Micsoda csábító is abban a brutális napfényben, ahol már nincs semmi misztikum és czeremónia, ahol a 2+2 mindig = 4, ahol az istent is elmozditották az állásából, egy legenda, egy hervadt koszoru, régi tányérok aranykarikája, vagy egy szalón háromágu gyertyatartóval, az esti gyertyák diszkrét átszürődésében. Henri *Lavedan,* aki irásaival a régi, szolid franczia szellemet képviseli, ezen a hiten él. Hétről-hétre figyelem a czikkeit, amelyekben mintha mentőakcziót folytatna a mult értékeiért, hol egy adomát ment meg a szalónok életéből, hol egy gyengéd impressziót az ő elsimuló és békés lelki hullámaiból, hol egy régi mondást, egy nemesveretü ódon szót. Valószinüleg ő is *Taine*-nel tart. Nem bizonyos, hogy a literaturának feltétlen nyeresége volt a forradalom és bizonyos, hogy a szeméttel együtt sok nemes ékszert, sok értékes franczia kincset és hagyományt söpört ki örökre. Ez a pietása szinte illatossá teszi a müvészetét. A drámájában feltámasztja a királyt. Aranyos és fehér tapéták között, egy zenélőóra hangjainál, mosolyt és szelid könyeket fakasztva, ugy hogy a dolog félig tréfa, félig azonban komoly és megrenditő valóság. Azt hiszem, hogy ez a dráma leginkább jellemző Henri *Lavedan* müvészetére.

A király csak egy hazugsággal és egy vén leány lelkében támad fel. Ez a vén grófleány egy csodálatosan megrajzolt figura. Eszelős és ábrándos, ravasz és finomkodó, madárszerü és bábszerü, valami az isteni és az állati között. Alig emberi. Inkább egy finom és lelkes tárgy, amely már tul van kicsit a földön. *Lavedan* imádja az ilyen kiszáradt, bolondos esztéta-lelkeket, a fantasztákat, az elkeseredett különczöket, akik már egy másik dimenzióban mozognak. A dráma is odabillen. Mert ez a royalista kisasszony egy halottnak él, XVII. Lajosnak, akit vár és imád, reménytelenül, de hittel, mint a halvány apácza az ő égi vőlegényét, Krisztust, és részeg a Bourbon-liliom illatától, és a vágya roppantságában már a valóságot se látja, csak az álmait. Meg kell őt gyógyitani. A *fixa ideát* ki kell gyomlálni belőle. Egy orvos megoperálta egy betegét, aki képzelődött, hogy béka van a gyomrában. A béka nem volt ott. De a képzelt béka az operáczió után eltünt. Realizálni kell tehát a téveszmét. Csakugyan jelenjen meg a király, akit kitünően játszik az a csepürágó a markáns orral. A nő hisz neki. Három felvonáson keresztül hisz neki. Álljunk meg s élvezzük az idillt és a perspektivát. Egy halott király cselekszik, hiszen realitás lesz a hit végtelensége, s egy kegyetlen csel által. »Dichtung und Wahrheit.« Parfüm és humor. Ahogy *Rákosi* Szidi illeg vénleányos grácziával és ahogy beszél nemesen és egyszerüen — ah, régi magyar beszédmüvészet — és ahogy *Gabányi* felcsillantja átszürt alkonyi humorát, a *Nemzeti Szinház* aranykora jut eszembe és keresem a mult folytatóit. *Odry* az egyik, a vándorszinész viharos és ragyogó szerepében. A másik *Hajdu,* egy exotikus alak, egy forradalmár, aki egyben madáridomitó is.

Egy pillanatban azonban a dráma merész ormok felé kanyarodik. Megszünt az idill és valami más jön, az igazi dráma. Henri *Lavedan* született dualista. Két sikban játszatja le a drámát. Magára eszmél a játék. Valaki az első felvonásban azt mondja: »Olyan ez, mint egy szindarab első felvonása...« Később ez a furcsa kaczérkodás játék és valóság közt testet ölt. Az álkirály, a republikánus órás, kirohan a forradalomba s a játéka miatt meghal a királyért, majdnem ugy, mint egy király. A *Grüne Kakadu*-ra gondolok, *Schnitzler* darabjára, amely nem ilyen kézzelfogható, de mélyebb, mélyebb. Itt az ugratás nem tragikus. Csak egy vádat hallunk az eszelős leánytól, hogy ne játszszunk a gondolatokkal, s ne mocskoljuk be a lelkünket és mások lelkét, ne csapjunk be senkit, mert nem ismerjük a határmesgyét, hol kábit és hol öl a hazugság mérge. Az ugratásból sokszor halálugrás lesz és halálos ugrás. Értékes pillanatok. Csak azt látjuk, hogy egy ember meghal. Az életünk szent és vigyázzunk. Nem tudni, meddig szinpadi halál s meddig igazi halál. A néző érzi a dráma velejét s azt mondja: éljen. Ezt a perczet pedig nem felejti el soha.

Valaki a szinházi ajtóban mégis azt kérdezte tőlem, hogy mindezek ellenére mi hiányzik a drámából? Nehéz rá felelni. Annyit tudnék mondani, hogy ez mégsem végzetes, szükségszerü és parancsoló müvészet. Nem igen ad igazi életértéket. Csak játék, amelyen mosolyogva és borzongva mulatunk. A motivumok gondosan támasztják, emelik, szinezik, kiegészitik egymást, de nincsenek mélyen beleágyazva a drámába és a lelkekbe, egy csiszolt és nemes mozaikmunka. Hány óra van? Az óra áll. Az órás el fog jönni. Az órás feltünően hasonlit XVII. Lajoshoz. Az órás éppen szinész. Az órás eljátszsza a halott király szerepét. Az órás később belesodródik a kardok közé s csakugyan meghal a királyért. Nem feltétlenül hiszünk ebben a kapcsolatban, de gyönyörködünk benne. Henri *Lavedan* formaimádó. Szemében annyira fontos a szépség kultusza, hogy elnyomja magában a formabontó erőket s inkább dialektikáját és a stilusát csillogtatja. Jégszekrénybe teszi az érzéseit. Szines fagylaltot önt belőlük. Elvégre egy szalónember első kelléke, hogy elegáns és korrekt legyen. Nem jelenhetik meg csapzott hajjal és lihegve a teánál, hogy ottan a finom hölgyeknek bonmot-kat mondjon, ő tehát mint lovaghoz és esztétához illik, kisimitja a haját és vár, amig elvonul feje fölött a vihar és inkább csak az emlékéről ir. Mégis nagyon nemes a szava zengése. Körülárkolja a mondanivalóját. Kisimitja a talajt, odateszi alakjait soksok motivum közé, egy coordinata-hálózatba s ott vergődnek és küzdenek, de nem a sorssal, csak a szinházi végzettel, a szinházi ötletekkel és motivumokkal. Mi van... ezt irják a dráma óriásai. Mi lenne ekkor és akkor... erre felelnek a finom lelkek, a kellemes csevegők, s erre felel — gazdagon és szellemesen — Henri *Lavedan* is.

K. D.

ZENE.

Ballet-premiér. Az emberek igazságtalanok a ballet iránt: olyan izgalmakat és gyönyöröket várnak tőle, amilyeneket nem adhat, mert természetében van, hogy nem egyéb csillogó játéknál, szappanbuboréknál, amely elpattan, minden reform elviselésére képtelen és fejlődésének lehetősége már eleve ki van zárva. Az elmult századok pazar ünnepei közül egyedül a ballet maradt fönn, a jockey-klub jóvoltából és megőrizte számunkra régi emberek örömét primitiv ritmikus élvezetek fölött. Ezekből táplálkozik, ezekben rejti gyökerét és aki a balletet a mi idegrendszerünkhöz akarná hangolni, idegdrámát csinálni belőle, éppen himporától, kedves mesterkéltségétől, merevségétől, amely benne érték, és arisztokratikus parfümjétől fosztaná meg. Hüvös Iván finom és előkelően tartózkodó ahhoz, hogy ezt megtegye és ha felidézi a régi formát, a régi mulatságot, van elég művészi bátorsága ahhoz is, hogy naiv, kedves, bájos és egyszerü legyen, igénytelen és szórakoztató, amilyen minden vérbeli ballet-komponista. Nem akar kevesebbet, mint egy idegkorbácsoló operaelőadás és a szinház után való vacsora között megcsinálni az átmenetet, egy életmüvész elegáns és könnyed gesztusával. Gyönyörü leánytestekből szőtt, eleven geometriát ad, csináltságában bájos csokrot nyujt át, melynek virágai selyemből és bársonyból készültek, egy elmés és kedves meglepetést, semmi többet, és erre jön valaki és számon kéri tőle, hogy miért nem szőtt logikusan fejlesztett szimfonikus zenét a motivumokból? Az Érzéki szerelem, a Hüség és a többi tüllszoknyás szimbólumok a szinpadon, sértődötten huzódnak vissza ilyen okvetetlenkedés és udvariatlanság láttára, ők más emberekhez szoktak! A legnagyobb franczia szuverén tánczolt velök olimpuszi ünnepeken, ahol bearanyozott gyermekek szerepeltek amorettek gyanánt, negyvenezer arany értékü tüzijátékot puffogtattak el, ha véletlenül kissé ködös volt az idő, és a versaillesi palota legszebb termének falait lebontották, mert megakadályozta a körtáncz egyik figurájában a párok szabad kifejlődését. Ebből az időből származtak ide ők, a tüllszoknyás absztrakciók. Amikor megstilizálták az életritmust és müremekké konstruálták a társadalmi érintkezést. Amikor az élet egyetlen nagy ballet volt és a finom, hófehér és karcsu kezü kis Lamottenak száz aranyakat fizettek gáláns dámák, hogy beavassa őket a nagy, kis és közép komplimentum titkaiba. Az emberek mámorosak lettek egy szép gesztustól és birtokokat ajándékoztak egy tánczért, testek hajlásaiért, karok mozgásaiért. Ilyen élvezetek fölidézésére szövetkezett Hüvös Iván Guerra Miklóssal. Valóságos kis szinszimfóniákat akartak elővarázsolni. Halk lila és sápadt sárga szinfoltoknak enyhe harmóniáját a rózsaszin és a világoszöld pikáns disszonáncziával keverték és reflektorok fényével dus modulácziókat hoztak létre; fantasztikus vonalakat szőttek leánykarokból és buja virágokat leánytestekből. Kifejlesztették a kis balletleányokból a tündért, aki bennük lakik és megénekelték a szép mozgások diadalát. És minthogy mindehhez keret is szükséges, elővettek egy régi mesét, amelybe belehelyezhették a felvonulásokat, a tánczokat, a pantomimiát és a szineffektusokat. Lássuk csak! A mese egy tündérről szól, aki elcsábitja a falu legényeit, mig az egyik menyasszonya meg nem töri a varázst: megcsókolja a démont, akinek az a végzete, hogy hatalma egy szüz leány csókján törjék meg. A végzet beteljesül és befejezésül eltánczolják az erény diadalát, amely, istenemre, nem kevésbé komoly és mély, mint némely társadalmi szinmüben. A mese és a koreográfia megvolt és Hüvös Iván, mint a mulatság tetőfokán egy régi magyar nagy ur, aki elveszi a czigánytól a hegedüt, hogy maga huzza, muzsikát csinált hozzá. Gavalléros izlésel, nem pretenzióżusan, elmésen, bájosan, sok ötlettel és elegánciával. Ismeri a saját képességeit és nem merészkedik tul rajtuk, nem akar többet adni annál, amit tud, nem akar többnek látszani annál, aki és ez az uri szolidság rokonszenvessé teszi előttünk. Muzsikájában bő dallam-invencziója, nagy formaérzéke és zenekarának pompás, csillogó kolorisztikája különös érték. Tánczai elragadóan lendülnek, helyzetfestő zenéjében van jellemző erő. Az Operaház uj balletjét, A havasi gyopárt, szivesen is fogadta mindenki. Csak néhányan tiltakoztak ellene a zeneszerzők nemlétező szakszervezete nevében, akik összeférhetetlennek tartják a müvészetet a kapitalizmussal. Tiltakozásukat nem lehet komolyan venni, mert a zenetörténet tanusága szerint Lully óta nem kell privilégium a komponáláshoz, csak egy: a tehetség. Tehetsége pedig van Hüvös Ivánnak és üde, friss invencziója is. A közönség lelkesen tapsolt a muzsikájának, amelyről Weingartner is megmondta, hogy kedves, finom és élvezetes, igazi balletmuzsika.

IRODALOM.

A Franklin Kézi Lexikona.

Lexikont tartani a házban ma épp ugy a müveltség követelménye, mint zongorát. Mind a kettő nemcsak könyv és zeneszerszám, hanem szimbólum is: a család kulturális hajlamainak, a kulturához tartozásra való igényeinek szimbóluma. De a zongorán legalább néha próbálgatják ujjaikat csinos kisasszonykák, nagyritkán odaül elébe a terebélyesedésnek induló háziasszony is, hogy fölébreszsze leánykori emlékeit, a keringőket, melyekre tánczolt és a gavallérokat, akiknek emléke összeolvadt benne a keringővel. A lexikon azonban évszámra ott porosodik a könyvesszekrényben, nem nyul hozzá senki. Olyan, mint egy elvi jelentőségü jogfentartás, mikor a joggal nem él senki. Akkora sora a vastag könyveknek és olyan hosszu czikkek vannak benne, hogy tizszer is meggondolja mindenki, mielőtt buvárkodni kezd benne.

Most aztán jön egy lexikon, amely nem akar sem szimbólum, sem butordarab lenni, hanem szinte rákényszeriti az embereket, hogy olvassák, lapozgassák. Három szép, nagy, de könnyü kezelésü kötet az egész, — csupa rövid, tömött, világos és konczis czikk, amelyet egy-két percz alatt elolvashat mindenki s megtud belőle mindent, amit tudni akar. Semmi fölösleges ballaszt, semmi, ami teoretikus meggondolásoknak köszönhetné, hogy belejutott. Ellenben megvan minden benne, amire a lexikontulajdonosnak csakugyan szüksége lehet, amit az átlagos müvelt ember egyáltalán kérdezni szokott a lexikonától. Ez a *Franklin Kézi Lexikona.*

Akik csinálták, minden egyes czikket abból a szempontból szabtak meg: mennyit kell erről tudnia mindenkinek? Vagyis a közönség tényleges szükségleteihez szabták az elmondandók terjedelmét. Ez a praktikus szempont, a valóságos szükségletből eredettség, amely szorosan hozzáfüzi az élethez, adja ennek a háromkötetes lexikonnak az erejét, a népszerüségét, sőt a kulturális jelentőségét is. Arra való, hogy olvassák, hogy terjeszsze az ismereteket, hogy kisegitse az embert, ha hirtelen szüksége van egy ismeretre valamely tájékozottsága határain tulmenő körből, vagy ha emlékezetében fel akarja frissiteni azt, amit valami tárgyról tud. S mindezt anélkül adja meg, hogy fáradságos buvárkodást kivánna, nem ijeszt meg előre nagy bőségével, hanem magához csalogatja könnyedségével, tájékoztatásának gyorsaságával azt is, aki eddig inkább tájékozatlan maradt, semhogy hosszadalmas magyarázatokat olvasson el.

Szinte csodáljuk, hogy eddig meg tudtunk lenni ilyen ügyes, praktikus lexikon nélkül. Itt megint azt látjuk,

hogy a kiadóvállalat szerencsésen rátapintott a magyar közönség egy talán öntudatlan, de meglevő kivánalmára, a szerkesztőség pedig nagyon jól megtalálta a módját, hogyan kell ezt a kivánalmat a lehető legjobban kielégiteni. Mert azt is meg kell adni, hogy amit ad a Franklin Kézi Lexikona, azt jól, pontosan, megbizhatóan adja, — látszik, hogy a helyes érzékkel kiválogatott szakemberek és irók egész csoportja dolgozott rajta s minden czikk gondos mérlegelés, lelkiismeretes megfontolás után jutott bele. Mindenben megtalálták azt a helyes mértéket, amely összhangba hozza a közönség követelményeit a tudományával.

Ugyanilyen praktikus és szolid a kiállitása is. Szakitanak benne a lexikonok kápráztatóan apróbetüs hagyományaival: szép, könnyen olvasható nagy betükkel, kitünő és — ami ilyen évekre szóló s állandó használatra szánt könyvnél igen fontos — ideálisan tartós, papiron nyomtatták, szép és erős kötésbe kötötték. Jól beváló ujitás az is, hogy minden lap fejére rá van nyomtatva az illető lapot kezdő és záró czimszó, ami nagyon megkönnyiti a keresést és sok fölösleges lapozgatástól kimél meg. Azok a mindenféle utalások, lásd-ok és vesd összé-k, melyek annyira meg tudják az emberrel gyülöltetni a lexikonolvasást, teljesen hiányzanak belőle. Képei valóban azok, amiknek lenniök kell: a szöveget magyarázó és szemléltető illusztrácziók, tehát szemnek tetszők és instruktivok. A képes táblák nagy része szines s valamennyi a modern reprodukáló technika szinvonalán áll.

A Franklin-Társulatnak ujabb sikerét jelenti ez a háromkötetes kézi lexikon. Az árat is aránylag olcsóra szabták: 54 koronáért kapható. **Lector.**

Kultura. Vidéken szerkesztik, vidéken nyomatják, de a levegő, mely kiárad belőle, nem a vidéki, de a hamisitatlan nyugati kultura levegője. Czikkei nivósak, illusztrácziói müvészek, feldolgozott témái pedig a modern kor eszmevilágából valók. Szóval, a vidék fővárosiasodik. Örömmel állapitjuk ezt meg az uj folyóiratról, mely mindenképpen megérdemli, hogy gyökeret eresszen abban a talajban, amelyből kisarjadt.

KÖZGAZDASÁG.

A Magyar Leszámitoló- és Pénzváltóbank márczius 9-én tartotta Madarassy-Beck Miksa báró elnöklete alatt közgyülését. A közgyülés elé terjesztett igazgatósági jelentés a lefolyt üzletévben elért eredményekkel számol be, amelyek lehetővé teszik, hogy az intézet az idén részvényenkint harmincz korona osztalékot fizethet, tehát két koronával többet, mint a mult évben. A közgyülés az igazgatóság jelentését tudomásul vette s elhatározta, hogy az intézet negyven millió koronát kitevő alaptőkéjét 25.000 négyszáz koronás névértékü uj részvény kibocsátása által fölemelik ötven millió koronára. Az uj részvényekből 12.500 darabot a régi részvényeseknek engedtek át ötszázharminczkét korona ötven fillér árfolyamon, olyképp, hogy minden nyolcz régi részvényre egy uj részvény esik. Az intézet budapesti, bécsi és párisi üzletbarátaiból alakult szindikátus öt évi zárlattal átveszi azokat a részvényeket, amelyekre nem éltek az elővételi joggal, valamint azt a 12.500 darabot, melyet nem ajánlottak föl a régi részvényeseknek. Az elővételi jog gyakorlásának határideje e hó 13-ától 22-ig terjed. Ezután megválasztották az igazgatóságba Hatvany-Deutsch Károly bárót, Hollán Sándort, Kohner Jenőt, Lohnstein Lajost, Lusztig-Balás Hugót, Madarassy-Beck Miksa bárót, Madarassy-Beck Marczel bárót, Pauer Leót (uj), Pekár Imrét, Philipp Ervin (uj), Poirier Henriket, Rotter Márkust, Szápáry Lászlót grófot, Széchenyi László grófot, Tschögl Henriket. A felügyelő-bizottságba ujra beválasztották Gerő József igazgatót.

A Magyar Takarékpénztárak Központi Jelzálogbankja mint részvénytársaság Mándy Lajos elnöklete alatt e hó 7-én tartotta meg rendes közgyülését. Az alakszerüségek elintézése után Leitner Zsigmond vezérigazgató terjesztette elő az igazgatóság jelentését, amely konstatálja, hogy az intézet a lefolyt évben először rendelkezett a teljesen befizetett 20 millió korona alaptőkével és hogy a felemelt tőke folytán az intézet még jobban szolgálhatta üzletbarátai érdekét. Az igazgatóság 1910. év folyamán 5460 kölcsönügyben 40,280.274 koronát szavazott meg és ebből 35,912.871 korona kölcsönt folyósitott. A jutalékszámla és egyéb, a jelzálogos és községi kölcsönügyletből elért jövedelmek egy millió 169.605 koronát tesznek ki. A mérleg egy millió 670.632 korona tiszta nyereséget mutat fel. A közgyülés az igazgatóság jelentését tudomásul vette, az előterjesztett mérleget elfogadta, a felmentvényeket megadta és a tiszta nyereség felosztása tekintetében a következőképpen határozott: 1.200,000 korona, azaz a részvénytőke 6%-a osztalékra, 199.402.50 korona a tartalékalapnak 1,900.000 koronára leendő kiegészitésére, 50.000 korona pedig az árfolyamkülönbözeti tartalékalapnak 200.000 koronára való kiegészitésére, 20.000 korona nyugdijalapra, 106.606 korona igazgatósági jutalékokra, 10.000 korona az intézeti ház leltári értékének csökkentésére fordittassék; végül a fenmaradó 84.624.04 korona uj számlára vitessék át.

A Törlesztési Bank közgyülése. A Törlesztési Bank r.-t. márczius 4-én tartotta dr. Szivák Imre elnöklete alatt negyedik rendes közgyülését. Az üzleti jelentések felolvasása után a közgyülés elhatározta, hogy a kimutatott 156.270 korona 97 fillér tiszta nyereségből az alapszabályszerü levonások után 100.000 korona a részvények 5 százalékos (10 korona) osztalékára, 30.000 korona a tartalékalap növelésére fordittassék, a fenmaradó 4954 korona 97 fillér pedig az uj üzletév számlájára vitessék át. Faragó Lajos a részvényesek nevében örömének adott kifejezést az elért kedvező üzleteredmény felett és inditványára a közgyülés jegyzőkönyvi köszönetét fejezte ki az igazgatóságnak, dr. Hódosi Lajos vezérigazgatónak, valamint a tisztikarnak, kifejtett eredményes tevékenységükért.

A Központi Kereskedelmi és Iparbank r.-t. márczius 4-én tartott közgyülése tudomásul vette az igazgatóság jelentését, amely szerint a február 2-án tartott rendkivüli közgyülés határozata alapján az 5,000.000 K alaptőkének 8,000.000 K-ra való felemelése teljes sikerrel befejeztetett. Elhatározta a közgyülés, hogy a *457.105* (1909-ben 353.286) *K tiszta nyereségből* az alapszabályszerü leirások után a külön tartalékalap javadalmazására 47.924 K, a rendes tartalékalap javadalmazására az alapszabályszerü 5%, azaz 19.757 K helyett 50.000 (30.000) K-t forditanak, ugy hogy a tartalékalapok 335.000 K-ra emelkednek, *osztalékul* részvényenkint *12 K = 6%*, összesen 300.000 (275.0000) K-t forditanak a mult évi 11 K = 5½%-kal szemben és a fenmaradó 19.666 (14.036) K-t az 1911-iki üzletév számlájára viszik át. Az igazgatóságba uj tagokul *Fuchs* Károly dr. lovagot és *Veith* Sándor dr.-t, a felügyelő-bizottságba pedig csécsi *Nagy* Miklós dr.-t választották be.

HETI POSTA.

Kolozsvár. *K.* Kiss József még a mult héten külföldre utazott s csak e hónap végén tér vissza a fővárosba.

G. Margit. A témára nem térhetünk vissza. Ha megengedi, sorait eljuttatjuk ahhoz, akit leginkább érdekelnek.

Székelyudvarhely. Nem használhatjuk.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

— **A téli fürdőévad a budai Szent Lukács-fürdőben.** Február hóban számosan keresték fel külföldről és belföldről a Szt. Lukács-fürdőt, melynek forró-meleg kénes forrásai és természetes ásványiszapfürdője télen is rendelkezésére áll a szenvedőknek, enyhülést és gyógyulást nyujtva. Felemlitjük azok közül, akik február hóban ott laktak, a következőket: Thomas Galca, mérnök, Gurgjevo; leterjei Ligeti Tivadar és neje, magánzó, Wien; Abramovic Rubinné és leánya, Botosani; Michael Stefanescu, Bukarest; Robert Toratla mérnök, Zabrze; Novasek Jánosné, Zvoleneves; Max Schnabel és neje, Hückeswagen; Nic. Joan Radmann és neje, földbirtokos, Bukarest; J. Toratla, kereskedő, Zabrze; Camilla Fuchs, Wien; Kiss Dezső, lapszerkesztő, Sarajevo; Dávid Eskenasy, Bukarest; Bánovits Sándor, neje és leánya, városi főjegyző, Temesvár; Gerlise Sándor és neje, árvaházi igazgató, Szombathely; Ujhelyi Mór, magánzó, Kolozsvár; Seifmann Zsigmond, butorgyáros, Szeged; dr. Windt Artur, neje és kisérete, ügyvéd, Kisszeben; dr. Boros Dezső, szolgabiró, Abaujszántó; Farkas László, épitész, Szatmár és még számosan, kik fáradalmaikat kipihenték, egészségüket aczélozták és kellemesen szórakoztak e kiváló budai gyógyfürdőben.

Budapest, 1911. — Nyomatott az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-társ. betüivel.